

N:o 18.

Ank. till Riksd. kansli den 31 mars 1898, kl. 4 e. m.

Andra Kammarens Andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1 öfver väckta motioner om ändring af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående handeln med vin, maltdrycker m. m.

Till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 hafva blifvit remitterade följande motioner:

n:is 54 och 224 af herr	<i>J. Byström,</i>
» 66 » »	<i>M. Schenström,</i>
» 97 » »	<i>C. A. Carlsson i Hede,</i>
» 138 » »	<i>W. Styrlander,</i>
» 166 » »	<i>A. Wiklund,</i>
» 204 » »	<i>P. Waldenström m. fl.,</i>

allesammans åsyftande ändringar i nu gällande kongl. förordning angående handel med vin och maltdrycker den 24 oktober 1885.

Af dessa föreslå n:is 54 och 224, 66 samt 166 en skärpning i förordningens bestämmelser om straff för öfverträdelse, n:o 97 en inskränkning i tiden för försäljning af vin och maltdrycker, n:is 138 och 204 en fullständig revision af den kongl. förordningen i visst angifvet syfte.

Herr *Byström* (motionen n:o 54, som han förfullständigt genom motionen n:o 224) anför, att de straffbestämmelser, som i § 12 stadgas »för den, som

utan vederbörlig tillåtelse utskänker vin och maltdrycker, och som vid den tid, då förordningen gafs, möjligen kunde anses nog afskräckande, nu alldeles icke äro tillräckligt effektiva. Bland annat har penningvärdets oupphörliga sjunkande bidragit till, att 200 kronors böter nu ej kunde betraktas såsom lika strängt straff, som detta belopp ansågs vara ett par tiotal år tillbaka. Dessa bötesbestämmelser kunna därför nu knappast anses annat än som ett slags »high-license»-system. Åtminstone tyckas ölets och vinets lönkrögare uppfatta saken så; ty huru många gånger åtskilliga af dem än må bötfällas, så fortfara de ändå att sälja rusdrycker.»

Som en illustration härpå anför motionären, »att en af de qvinnor, som i Stockholm idka oloflig utskänkning af öl och vin, har dömts af polisdomstolen icke mindre än tjugusex gånger till böter, och likväl fortfar hon med sin förderfbringande utskänkingsrörelse», tydligen betraktande böterna »blott som ett slags skatt på hennes yrke».

»Att lönkrögernet är en verklig landsplåga», fortsätter han, »torde en hvar inse, och att det utöfvas i ganska stor utsträckning på åtskilliga ställen i vårt land, torde likaledes vara bekant.» Denna olofliga utskänkingsrörelse skulle, enligt hans förmenande, åtminstone i någon mån hämmas, om lagbestämmelserna skärptes. Och han anser, att de då böra höjas till minst sitt dubbla nuvarande belopp.

På grund af hvad han sålunda anført, hemställer han,

att Riksdagen behagade hos Kongl. Maj:t begära sådan ändring af § 12 mom. 1 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående försäljning af vin, maltdrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker af den 24 oktober 1885, att den måtte få följande lydelse:

1. Den, som utan att hafva i stadgad ordning dertill erhållit rättighet, i stad eller på landet utskänker vin eller maltdrycker eller på landet idkar försäljning af vin eller maltdrycker för afhämtning till mindre belopp än tio liter eller kringför och försäljer sådana drycker till mindre än nämnda belopp, böte första gången *från och med tio till och med ett hundra kronor* och andra gången *från ett hundra till och med två hundra kronor*. Sker det tredje gången eller oftare, vare bot *från två hundra till och med fyra hundra kronor*. Har förbrytelse, hvarom nu är sagdt, skett å sön- eller helgedag, ökas straffet med böter *från och med tio till och med femtio kronor*.

Idkar någon sådan försäljning, som i § 8 är nämnd, utan att hafva derom gjort anmälan eller dertill erhållit tillstånd, efter som för hvarje fall är stadgadt, eller öfverskrider någon den rättighet till sådan försäljning eller till utskänkning af vin eller maltdrycker, han erhållit, böte *från och med tio till och med fyratio kronor*.

En jämförelse mellan detta förslag och nu gällande förordning visar, att motionären föreslagit en fördubbling af alla straffbestämmelser.

Herr *Schenström* (motionen n:o 66) påpekar, att »vid gästgifvaregårdar och skjutsstationer ej så sällan förekommer, att öl till förtäring på stället försäljes, utöfver hvad § 8 i Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 medgifver, äfven till andra än vägfärande personer, hvaraf oordningar af olika slag lätteligen pläga blifva följden. Nu har, tillägger han, för öfverträdelse af medgifven rättighet i sådant hänseende högsta domstolen uti ett mål rörande åtal mot gästgifvare för utskänkning af öl åt icke vägfärande personer annorledes än vid måltider genom utslag den 31 januari 1896 utan skiljaktighet förklaradt, att, med ändring af kongl. Svea hofrätts utslag, »den åtalade förseelsen ej kunde svårare anses än efter stadgandet i andra stycket i 12 § 1 mom. af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin, maltdrycker m. m.», hvori föreskrifves, att för dylik förseelse skall ådömas böter från och med fem till och med tjugu kronor».

En sådan straffpåföljd synes dock motionären vara allt för lindrig att kunna stäffa missbruk af antydde slag; och då enligt hans förmenande för öfverträdelse i berörda hänseende borde vara samma straff som för annan person, hvilken gör sig skyldig till oloflig försäljning af maltdrycker, hemställer han,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i 12 § 1 mom. uti kongl. förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 och hvad dermed kan hafva sammanhang, att för öfverträdelse af den gästgifvare eller skjutsstationsföreståndare medgifna rättighet att försälja maltdrycker till förtäring på stället komme att stadgas samma straff som för annan person, den der olofligen försäljer maltdrycker.

Samma hemställan fastän i andra ordalag gör herr *Wiklund* (motionen n:o 166), som, hänvisande till §§ 8 och 28 i Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet, framhåller, att det der åt gästgifvare och skjutsstationsföreståndare gjorda medgifvandet att till vägfärande försälja maltdrycker till förtäring på stället, torde endast hafva åsyftat att »tillmötesgå

ett för den resande eller vägfarande uppkommande behof af förtäring, men att erfarenheten allt för ofta visar, att icke allenast den resande är i tillfälle att å gästgifvaregårdar och skjutsstationer förskaffa sig sådan förtäring, utan att det ofta nog är personer från närliggande bygd, som samlas dit och der fördröja sig mer än nödigt är, hvarunder de förtära en otrolig mängd öl till föga fromma för lugn, ordning och säkerhet.»

Derigenom vore, enligt motionärens mening, gästgifvaregården och skjutsstationen mångenstädes »nära nog en ölkrog», mot hvilken kommunen »stode magtlös».

»Visserligen, tillägger motionären, eger Konungens befallningshafvande rätt att, då oordningar förekomma, sådan försäljning förbjuda, men då ett sådant förfarande lätt kan vålla obehag för sådana, som äro verkliga resande eller vägfarande, kan den olaga försäljningen länge få fortgå, i synnerhet om inga större oordningar uppstå.»

Att inskränka eller helt och hållet borttaga den uti kongl. skjutsstadgan gästgifvare och stationsföreståndare medgifna rättighet till försäljning af maltdrycker, anser emellertid motionären på grund af ofvan antydda skäl ej kunna förordas, utan borde korrektivet mot det nu så ofta uppkommande missbruket af erhållna rättigheter sökas uti höjda straffbestämmelser.

Enligt det lagrum, som nu tillämpas vid straffbestämmelser för gästgifvare, som olofligen försålt maltdrycker till andra än resande och vägfarande, eller 12 § 1 mom. af kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker den 24 oktober 1885, kunde nämnda missbruk icke beläggas med högre böter än från fem till och med tjugu kronor, äfven om förbrytelsen skett å sön- eller helgedag, hvarvid motionären åberopar Kongl. Maj:ts utslag den 3 februari 1892 och 11 mars 1897.

»Det förefaller emellertid mig orimligt, fortfar motionären, att då den, som, utan att hafva i stadgad ordning dertill erhållit rättighet, idkar försäljning af maltdrycker till mindre belopp än tio liter, kan ådömas böter från fem till femtio kronor och, om den olaga försäljningen fortfar, ända till tvåhundra kronor, hvarjemte, då förbrytelsen skett å sön- eller helgedag, straffet ökas med böter från och med fem till och med tjugufem kronor, skall den, som på grund af det förtroende han åtnjuter erhållit rättighet till försäljning af maltdrycker, men som missbrukar denna rättighet, endast kunna dömas till böter af högst tjugu kronor utan afseende om den olaga försäljningen skett å sön- eller helgedag.»

Herr *C. A. Carlsson* i Hede (motionen n:o 97) vänder sig mot den i Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 24 oktober 1885 och kongl. kungörelsen den 16 juli 1897 angående försäljning af vin och maltdrycker åt tillverkare af dessa varor medgifna rättighet att från tillverkningsstället försälja sina varor i huru små kvantiteter som helst.

»Der bryggerier, säger han, äro förlagda i landskommuner, hvarest en större arbetspersonal är bosatt, kan denna rättighet medföra stora olägenheter samt hindra och försvåra ordningens upprätthållande inom samhället, derigenom att från bryggerierna obehindradt säljes öl under de tider å sön- och helgdagar, då de inom samhället varande legaliserade försäljningsställena äro stängda.

Visserligen sker denna försäljning till afhemtning och icke till föräring på stället, men i regel tillgår det så, att ölflaskorna köpas i bryggeriet och urdrickas i dess omedelbara närhet. Det faller af sig sjelf, att det icke är den ordentlige arbetaren, som begagnar sig af dessa tillfällen att förskaffa sig rusdrycker, utan dess värre är det den delen af befolkningen, som eger de minsta tillgångarne och minst aktar lag och medborgerlig samhällsordning.

Att uti tillverkares försäljningsrätt icke för många inskränkningar böra göras, torde en hvar villigt erkänna, men förhållanden förefinnas, och erfarenheten visar, att det är önskvärdt och af behovet påkalladt, att ytterligare inskränkning deruti göres.»

På grund deraf hemställer motionären, att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i gällande förordning, att icke heller från tillverkningsställe må utöfvas försäljning af vin och maltdrycker i mindre parti än tio liter under de tider å sön- och helgdagar, då sådan försäljning ej får å andra försäljningsställena ega rum.

I sin motion n:o 138 yrkar herr *Styrlander* på en revision af gällande vin- och maltdrycksförordning, och han motiverar sitt yrkande på följande sätt:

»Ehuru kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker icke är mycket öfver tio år gammal, har det tid efter annan befunnits nödigt att vidtaga åtskilliga förändringar med densamma, och de ständigt återkommande motionerna om ytterligare ändringar i samma förordning torde bättre än något annat bevisa, att denna förordning behöfver genomgå en grundlig revision för att blifva tillfredsställande för det allmänna rättsmedvetandet.

Samtliga de förändringar, som sedan förordningens tillkomst vidtagits med henne, hafva gått i den riktningen, att man försökt att inskränka handeln med dessa drycker till afhemtning, hvarjemte 1896 års Riksdags skrifvelse till Kongl. Maj:t visar, att man insett de skadliga följderna af kringföringen af dessa drycker, samt att äfven tillverkarnes rättigheter böra underkastas strängare bestämmelser.

Dertill kommer, att samma förordning genom de förändringar och tillägg, som vidtagits med henne, blifvit svårbegriplig och föranledt till de mest olikartade domslut, hvarför det ej bör förvåna, att den stora allmänheten icke fullt förstår förordningen.

En annan omständighet, som härvidlag jemväl och kanske framför de öfriga bör tagas i betraktande, är den, att maltdryckerna under senaste årtiondena och särskildt under det sista vunnit en utbredning och ett användande, som alldeles tydligt bevisar, att dessa drycker allt mer börja att användas som rusdrycker. Och denna omständighet bör, enligt mitt förmenande, mana lagstiftarne att tillse, om icke dessa drycker måste ställas under samma eller liknande bestämmelser som bränvin och dermed jemförliga drycker.

Faktiskt är, att, åtminstone hvad landsbygden beträffar, kringföringen af maltdrycker till de mest aflägsna orter vållat, att dessa drycker banat sig väg till och med till de allra fattigaste hem och der hålla på att betraktas såsom en nödvändighetsvara, dertill de dock ingalunda lämpa sig, då de i det afseendet sakna betingelserna billighet och något högre näringsvärde.

En allmän klagan öfver de olägenheter, som uppkomma genom detta kringförande af maltdrycker, förspörjes rundt vårt land; och skall jag värdsamt anhålla att inför det utskott, till hvilket denna motion blir hänvisad, få förete de bevis för att denna klagan är allmän, som till mig inkommit, då man förspört, att jag ämnade draga denna fråga under Riksdagens förnyade pröfning.

Dessa bevis utgöra nemligen hela folianter, och jag dristar mig ej att foga dem som bilagor till denna motion, då de skulle upptaga tiotals tryckark.

Denna rätt till kringföring af maltdrycker, hvilken urartat till sådana oegentligheter som utbudande, för att icke säga borttrugande, af varan på allmänna vägar, i arbetslag, vid auktioner och, i få ord sagdt, öfverallt, der folk i mängd samlas, denna rätt till väg- och gårdfarihandel med maltdrycker står, enligt min åsigt, i fullkomlig strid mot de inskränkningar i näringsfriheten, som man i andra afseenden vidtagit, såsom då man t. ex. gjort gårdfarihandel med andra handelsvaror beroende af särskildt tillstånd, hvilket faktiskt i somliga län är detsamma som för-

bud. Ty hvarför — så frågar man sig, och det med rätta — skall handeln med maltdrycker genom kringföring vara nästan så godt som fri, då deremot sådan handel med andra handelsvaror fordrar särskildt tillstånd? Det skall visserligen invändas, att 15 § af förordningen anvisar en utväg att hålla detta slags handel med maltdrycker inom behöriga gränser; men jag vill i det afseendet påpeka, att det i vidsträckta landskommuner är absolut omöjligt för kronobetjeningen och kommunalmyndigheterna att noga öfvervaka dessa förhållanden.

Dertill kommer, att förbud eller inskränkningar ej gerna kunna meddelas, förr än med bevis styrkts, att olofflig utskänkning främjats eller oordningar föranledts; och äfven om man skulle få dem, som på sådant sätt köpt maltdrycker eller deltagit i oordningarne, att derom utfärda intyg, dertill de dock af helt naturliga skäl ej äro villiga, kommer vanligen förbudet eller inskränkningen sent, för att icke säga alltid för sent. Och dervidlag bör slutligen erinras, att straffen för öfverträdande af dylika förbud eller inskränkningar äro så ringa, att de ej alls afskräcka från återupprepande, helst det på landsbygden oftast åtgår årtal, innan åtal för dylika öfverträdelser kunna bringas till slut.

Särskildt hafva de numera talrika öltapperierna och filialerna ute i socknarne under de senaste åren bidragit till, att landsbygden nu formligen öfversvämmas af ölflo den. Lagstiftningen måste enligt mitt förmenande alldeles särskildt rigta sin uppinärksamhet på detta onda och söka råda bot på detsamma.

Den första princip, som man borde fastslå med afseende på handeln med vin och maltdrycker torde böra vara den, att liksom ingen är berättigad att sälja dessa drycker till förtäring på stället, utan att han dertill fått tillstånd af högsta polismyndigheten i länet, lika litet borde någon, som ej tillverkar dem, vara berättigad att sälja dem till afhemtning utan dylikt tillstånd.

Skulle man derjemte få lagstadgadt, att handel med vin och maltdrycker icke finge vara förenad med annan handel, skulle man vinna ett af de mål, som länge varit föremål för nykterhetsvännernas önskningsar.

Skulle förstnämnda princip befinnas vara riktig och upphöjas till lag, skulle man äfven vinna den stora fördelen, att man finge likformighet i förordningen, så att den rätt, som nu tillkommer hvem som helst att utom hus i ringa omfattning idka försäljning af maltdrycker, blefve borttagen, liksom ock rätten att bevilja försäljningsrättigheter inom jernvägens område öfverflyttades från kongl. jernvägsstyrelsen till högsta polismyndigheten, hvilket tvifvelsutan skulle vara fördelaktigt ur mera än en synpunkt.

Den andra principen, som, enligt min åsigt, borde göras gällande, vore den, att intet tillstånd till försäljning af vin och maltdrycker, vare sig det afsåge till förtäring på stället eller afhemtning, borde kunna beviljas, derest kommunerna motsatte sig detsamma, hvaraf en gifven följd blefve, att deras utlåtande alltid måste inhemtas, en princip, som stode i fullkomlig öfverensstämmelse med principen om kommunal sjelfstyrelse.

En tredje princip, och den gäller just den förderfliga kringföringen, borde, enligt min tanke, vara:

1:o förbud för den, som ej är tillverkare, att genom kringföring försälja dessa drycker; och

2:o förbud för tillverkare att försälja dem genom kringföring annorledes än inom hus åt der boende eller å fartyg direkt från tillverkningsstället genom tillverkaren eller hans folk och till mängd ej understigande tio liter.

Genom denna åtgärd skulle naturligtvis en hel mängd öltapperier och filialer ute i socknarne försvinna; men min öfvertygelse är, att detta skulle vara jemväl i tillverkarnes intresse, enär hvarje bryggeri då blefve hänvisadt till sitt naturliga verksamhetsområde och sluppe en konkurrens, som redan nu urartat till osundhet jemväl i affärshänseende.

En fjerde princip, som jag anser vara alldeles nödvändig att genomföra, vore bestämmandet af strängare straff för öfverträdelser af förordningen, särskildt vid iteration. En femte princip, som ock borde genomföras, vore den, att försäljning af vin och maltdrycker å landet borde vara förbjuden vid förrättningar, som föranleda till större folksamlingar. Ty erfarenheten har lärt, att det icke tjenar mycket till att ha bränvinskrogarne stängda vid dylika tillfällen, om ölkrogarne skola hållas öppna.

Ölförbrukningen har på landsbygden mångenstädes trädt i bränvinsförbrukningens ställe. Och om det är riktigt att vid större folksamlingar i ordningens intresse hindra försäljning af rusdrycken bränvin, måste det numera, då maltdryckerna användas till rusdrycker, vara lika riktigt att bestämma förbud för ölförsäljningsställenas öppenhållande vid större folksamlingar.

En sjette princip, som torde bära göras gällande, vore den, att kommunalmyndigheterna finge högsta möjliga magt öfver all försäljning af maltdrycker, vare sig densamma afsåge förtäring på stället, afhemtning eller kringföring, så att dessa myndigheter fort och verksamt kunde ingripa, om medgifna eller eljest förefintliga rättigheter missbrukades; och skulle, om denna princip genomfördes, jemväl syftet med andra delen af 1896 års Riksdags skrivelse till Kongl. Maj:t kunna förverkligas.

Genom en sådan lagstiftning som den af mig föreslagna torde för-

ändringar jemväl behöfva vidtagas med näringsfrihetsförordningen, hvarjemte ur maltdrycksförsäljningsförordningen torde böra uteslutas bestämmelserna om villkoren för försäljning af öfriga i förordningens 8 § omförmälda drycker. Men om en sådan revidering af förordningen, som jag påkallat, skulle komma till stånd, lärer det väl icke möta några större svårigheter att träffa lämpliga bestämmelser i nu senast anmärkta hänseenden.

Kunde slutligen genom den utredning, som helt säkert komme att ställas i samband med en sådan revidering, visa sig, att en tillförlitlig gräns mellan öl och svagdricka kan uppdragas, torde den senare drycken böra komma under samma bestämmelser som de öfriga i § 8 af förordningen omförmälda drycker, då man ju ock vunne ett annat af nykterhetsvännernas önskemål.»

På grund af det anförda hemställer motionären, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta föranstalta om revision af gällande vin- och maltdrycksförsäljningsförordning samt derefter låta utfärda förnyad förordning, innefattande, bland andra, bestämmelser:

1:o) att jemväl handeln med vin och och maltdrycker till afhemtning, utom hvad beträffar från tillverkningsställena, göres beroende af särskildt tillstånd;

2:o) att dylik handel skiljes från annan handel;

3:o) att hvarje tillstånd till försäljning af vin och maltdrycker till förtäring på stället eller afhemtning göres beroende af kommunens medgifvande;

4:o) att, hvad beträffar försäljningen af dessa drycker genom kringföreling, stadgas förbud dels för den, som ej är tillverkare, att dem genom kringföreling försälja och dels för tillverkare att försälja dem genom kringföreling annorledes än inom hus åt der boende eller å fartyg direkt från tillverkningsstället genom tillverkaren eller hans folk och till mängd ej understigande tio liter;

5:o) att strängare straff för öfverträdelse af förordningen, särskildt vid iteration, bestämmas;

6:o) att förbud stadgas för försäljningsställenas öpenhållande å landsbygden vid förrättningar, som föranleda till större folksamlingar, samt under sön- och helgdagar utom vid måltider åt spisande gäster; och

7:o) att kommunalmyndigheterna måtte medgifvas högsta möjliga rätt att fort och verksamt ingripa, när medgifna eller eljest förefintliga rättigheter missbrukas.

En allmän revision af kongl. förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885 föreslå äfven herr *Waldenström* och hans medmotionärer i motionen n:o 204.

»Det torde icke låta sig förneka, säga motionärerna, att nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker är mycket bristfällig. Den är afsedd att motarbeta missbruket af dessa drycker, men erfarenheten har visat och visar fortfarande, att den i detta afseende är ganska vanmäktig. Från nästan alla delar af landet höjas klagomål deröfver. Under de diskussioner, som förekommit om samma sak i Riksdagen, har man ganska enhälligt erkänt, att något bör göras. Men så snart positiva förslag blifvit framställda, hafva så väsentliga menings-skiljaktigheter yppats, att ganska litet kunnat uträttas.

Det torde därför icke återstå annat än att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga frågan i hela dess vidd i öfvervägande samt derefter utfärda ny förordning, som kan vara egnad att bättre än den nuvarande motverka missbruket af de nämnda dryckerna.

Den komité, som Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens skrifvelse den 17 maj 1877 tillsatte den 24 augusti samma år med uppdrag att öfverse gällande författningar angående tillverkning och försäljning af bränvin, erhöll genom nådig skrifvelse den 22 mars 1878 bemyndigande att äfven inkomma med underdånigt förslag till ändringar i då gällande förordning angående handeln med vin och maltdrycker — allt i syfte att, så vidt på lagstiftningen kunde ankomma, kraftigare motverka rusdryckers missbruk. Den 20 december 1878 afgaf denna komité sitt betänkande angående bränvinsförsäljning och förklarade på samma gång, att den framdeles ville inkomma med underdånigt betänkande angående handeln med vin och maltdrycker. Efter denna förklaring synes dess arbete hafva afstannat för en tid af mer än två år, hvarefter den i februari 1881 rekonstruerades genom ombyte af fem medlemmar. Den sammankallades sedermera och höll sitt sista sammanträde den 30 juni samma år och afgaf då två alternativa förslag till förordning angående beskattning af maltdrycker. Något förslag till ändringar i maltdrycksförsäljningsförordningen afgaf den deremot icke.

Efter fyra år utfärdade Kongl. Maj:t emellertid förordningen af den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. Denna förordning var ett framsteg, men snart visade det sig, att den tarfvade väsentliga förbättringar, hufvudsakligen beroende på nya former, som rörelsen hade antagit, och genom hvilka den gäckade förordningens syfte. Riksdag efter riksdag väcktes motioner, som vanligen blefvo afslagna, men som stundom ledde till resultat. Så skedde förändringar

genom kongl. kungörelsen den 10 juli 1891 i §§ 14, 15, 16, 22, genom kongl. kungörelsen den 2 juni 1893 i § 1 mom. 5 och § 7 samt genom kongl. kungörelsen den 16 juli 1897 i §§ 1, 11, 12, 13, 15. Emellertid har icke utan skäl anmärkts, att genom sådana partiella förändringar en viss oreda uppstått i förordningen. Dertill kommer en mängd prejudikat genom högsta domstolens utslag, hvilka icke alltid synts stå i full öfverensstämmelse med hvarandra. Härigenom har förordningens tillämpning blifvit försvårad.

Om det än är sant, att en förordning eller lag aldrig kan göra ett folk nyktert, så kan den dock lemna nykterhetsverksamheten ett godt stöd. Men då måste man också se till, a) att den utgår ifrån och hvilat på en riktig princip, b) att denna princip konsekvent genomföres i förordningens särskilda delar, så att denna må blifva enhetlig, c) att dess affattning blir så enkel och klar som möjligt.

Ännu står 1885 års förordning på den, minst sagdt, oegentliga ståndpunkten att räkna vin, öl och porter till de icke spirituösa dryckerna (§ 1 mom. 3 och 4). Men icke för ty är förordningen väsentligen till för att förebygga fylleri och deraf föranledda oordningar, som erfarenheten visat vara följder af dessa dryckers missbruk. Detta är en inre motsägelse i princip, som naturligtvis verkat mycket störande på affattningen af de särskilda paragraferna, både hvad angår deras inbördes sammanhang och deras form. En revision af förordningen borde därför utgå från det erkännandet, att dessa drycker äro verkliga rusdrycker — ett erkännande, utan hvilket hela förordningen saknar rätt att vara till. Men deraf följa strax två viktiga konsekvenser, nemligen 1:o) att ur förordningen aflägsnas alla stadganden såväl angående handel med de verkliga icke spirituösa dryckerna, kokadt kaffe, té, choklad och dylikt, som ock med svagdricka, som, ehuru spirituöst, likväl har så ringa alkoholhalt, att det icke kan hänföras till rusdrycker, 2:o) att förordningen, i hvad den rör vin och starkare maltdrycker, bringas närmare förordningen om försäljning af bränvin. Detta åter förutsätter, att en gräns uppdrages mellan starkare och svagare maltdrycker — något, som Andra Kammaren upprepade gånger förklarar önskvärdt.

Då vi nämnt om vin- och maltdrycksförordningens närmande till bränvinsförsäljningsförordningen, hafva vi närmast tänkt på dels den befogenhet, som i § 10 af sistnämnda förordning tillerkännes kommunalstämma, dels de ansvarsbestämmelser, som stadgas i dess § 38, dels förbudet för bränvinshandels förening med annan handel, hvartill särskild anmälan fordras (§ 5 mom. 2). Andra jemförelsepunkter gifvas ock, såsom t. ex. i fråga om tillverkares försäljningsrättigheter (kongl. förord-

ningen 24 oktober 1885 § 1), om utskänkning vid gästgifverier, försäljning i ringa omfattning utom hus medelst kringbärande eller från bord (§ 22 mom. 1), om det i § 22 mom. 2 medgifna undantaget för Stockholm och statens jernvägsstationer. Men då vi anse oss icke böra gå in i för många detaljer, hafva vi velat inskränka oss till att framhålla de här ofvan angifna hufvudprinciperna, förvissade, att deras konsekventa genomförande vid en eventuel revision skall leda till så tillfredsställande resultat i enskildheterna, som man skäligen kan vänta af en förordning.»

På grund häraf föreslå motionärerna,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta omarbета nu gällande nådiga förordning angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. af den 24 oktober 1885, så att den bättre än nu må kunna motverka den dryckenskap och deraf föranledda oordningar, som, enligt hvad erfarenhet visat, vållas genom missbruket af vin och de starkare maltdryckerna.

Herr Styrländer har, för att bestyrka befogenheten af sin motion och belysa deri omförmälda missförhållanden vid försäljning och kringföring af öl, till utskottet aflemnat åtskilliga handlingar, för hvars innehåll utskottet anser sig böra i korthet redogöra.

Bland dessa handlingar finnas öfver ett hundra särskilda utslag, som under de senare åren blifvit meddelade af domstolar i skilda delar af landet med anledning af väckta åtal för öfverträdelse af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 och genom hvilka svarandena för ifrågasvarande förbrytelser, begångna än vid ett och än vid flera och i ett mål vid trettioett särskilda tillfällen, ådömts böter, vexlande emellan 10 och ända till 2,411 kronor.

Af dessa utslag, som till största delen förskrifva sig från domstolar i olika trakter af Norrland, ådagaläggas således, att oloflig ölförsäljning i särdeles hög grad bedrifves derstädes. Samma förhållande framgår ännu tydligare deraf, att åtskilliga socknar, enligt kommunalstämmo- och kommunalnämndsprotokoll, som finnas bland de af motionären ingifna handlingarna, beslutat att anslå nödiga medel till bekostande af extra sammanträden med vederbörande häradsrätter för handläggning och afdömande af brott mot nämnda förordning äfvensom utfäst belöning för uppdagandet af dylika brott, derest den brottslige blefve öfverbevisad och fäld till ansvar. Inom dessa socknar likasom inom flera andra såväl i Norrland som i olika delar af landet hafva kommunalmyndigheterna förbjudit derstädes

af uppgifna personer bedrifven försäljning och kringföring af öl, då det visat sig att, trots varningar och vidtagna strängare åtgärder från både samhällenas och kronobetjeningens sida, störande uppträden och svåra oordningar med fylleri och slagsmål upprepade gånger uppstått i följd af omätlig ölförbrukning. Äfven företes åtskilliga länsstyrelsens utslag, hvaraf inhentas, dels att kommunalmyndigheternas beslut i sistnämnda afseende faststälts att lända till efterrättelse för viss bestämd tid eller för all framtid, dels att på derom framställda ansökningar uppgifna bryggeribolag förbjudits att inom kommunen annorlunda än efter requisition och inomhus försälja maltdrycker. Ej heller saknas skrivelser och rapporter från polismän, deri desse framhålla och allvarligen beklaga, att den oloffiga ölförsäljningen mångenstädes tilltager i oroväckande grad, samt att kringföringen af öl, såsom den nu bedrifves, i icke ringa mån bidrager härtill och försvårar samhällenas och polismännens sträfvan till nykterhetens befrämjande. De handlingar, som nu blifvit i största korthet relaterade, afse hufvudsakligen förhållandena å landsbygden.

Beträffande åter ölförsäljningen i städerna, så förekommer bland de af motionären lemnade handlingarna ett af poliskammaren i Norrköping den 24 augusti 1897 afgifvet utlåtande, som är särdeles fullständigt och belysande, och då hvad deri omförmåles torde vara tillämpligt på förhållandena i de flesta andra städer, har utskottet ansett sig böra här intaga detsamma i dess helhet. Det är af följande lydelse:

»Till Konungens befallningshafvande i Östergötlands län.

Såsom infordradt yttrande med anledning af Riksdagens i skrivelse den 15 sistlidne maj hos Kongl. Maj:t gjorda anhållan om meddelande af vissa i skrifvelsen angifna bestämmelser, afseende inskränkning i rättigheten att i bod försälja vin och maltdrycker till afhemtning, får poliskammaren vördsammast anföra följande:

Hvad särskildt angår försäljningen af vin till afhemtning, kan densamma, såsom den hittills här i staden bedrifvits, icke anses hafva gifvit anledning till oordningar eller främjat dryckenskap, enär begagnande af vin såsom rusdryck mycket sällan, om ens någonsin, bland stadens befolkning förekommer, samt försäljning af vin till afhemtning annorledes än till husbehof vid sådant förhållande i allmänhet här icke eger rum.

Emellertid är det uppenbart, att om och i den mån tillgången till andra rusgifvande drycker, särskildt öl, försvåras, afven vin kommer att vinna användning såsom rusdryck; och anser poliskammaren på grund häraf, att om, såsom önskligt vore, en inskränkning i rättigheten att till

afhemtning försälja maltdrycker skulle komma att beslutas, en motsvarande inskränkning med afseende på rättigheten att försälja vin jemväl torde böra komma till stånd.

Deremot har försäljningen till afhemtning af maltdrycker härstädes visat sig i betänklig grad befordra dryckenskapen samt vara till verkligt men för den allmänna ordningen.

Sådan handel bedrifves numera härstädes i, förutom de försäljningslokaler, som uteslutande äro afsedda för maltdrycksförsäljning, nästan hvarje kryddbod, matvaruhandel och brödbod etc.; och då en vanlig halfbutelj öl i dessa lokaler i följd af billigare hyra samt mindre omkostnader för möblering, betjening och eldning etc. kan säljas för 8 öre, under det att samma quantitet i de lagligen tillkomna ölutskänkningslokalerna betingar ett pris af 12 å 13 öre, har häraf blifvit en följd, att öldricket till större delen förflyttats från de s. k. ölstugorna till gårdar och portgångar eller de öppna platserna vid och i närheten af dessa handelsbodar.

Här kan hvem som behagar, på många ställen ända till klockan 1 å 2 på nätterna, i matvarubodar och andra dylika affärslokaler såväl helg- som söckendag erhålla så mycket öl han vill och behagar. För glaset erlagger han blott ett par öre för hvarje butelj, och sedan ölet väl är urdrucket på närmaste bästa plats, erhåller han vid återlemnandet af de tömda buteljerna sina penningar för glaset åter, derest han icke, såsom mycket ofta sker, då polis icke är tillstädes, för undvikande af besväret med buteljernas återlemnande, föredrar att slå dem i närmaste sten eller vägg, så att glasbitarne spridas åt alla håll.

Omkring många af dessa försäljningsställen samlar sig därför dagligen en massa slödder, särskildt sedan krogarne äro stängda och möjlighet att erhålla bränvin sålunda ej finnes; och der dricka de öl i stora quantiteter samt berusa sig lika säkert som på krogarne.

Att vid dessa nattliga dryckeslag under bar himmel gräl och svordomar, stoj och slagsmål höra till ordningen, torde vara öfverflödigt att påpeka; också äro flera af dessa ställen sådana, att de, särskildt om qvällarne och nätterna, påkalla nästan oafbruten polistillsyn samt förorsaka polismyndigheten långt mera besvär och de kringboende långt mera obehag än krogarne och spritförsäljningsställena.

Vid nu angifna förhållande är det uppenbart, att föreskriften i gällande förordning angående försäljning af bränvin, som medgifver polismyndigheten att vid vissa angifna tillfällen förbjuda all bränvinsförsäljning i stad, blifver skäligen betydelselös. Följden af krogarnes stängning blifver blott den, att ölförsäljarne få afyttra så mycket mera öl, men någon nämnvärd minskning med afseende på fylleriet torde åtgärden knappast framkalla.

Blifver, såsom gång efter annan händt, en säljare för förseelsen förbjuden att för viss tid eller för alltid idka ölförsäljning, anmäler sig hans son eller dotter, syster eller bror och, i värsta fall, en dräng eller piga redan vid nästa rättegångsdag till idkande af handeln, och rörelsen fortgår på samma sätt som förut, under det den verkliga egaren eller innehafvaren skrattar åt myndigheternas fruktlösa försök att stäfja oskicket.

Att klagomål gång på gång inkomma från närboende gårdsegare och hyresgäster deröfver, att deras gårdar och portgångar orenas, att deras nattro störes, och att de vid passerandet till och från sina hem ofredas och oqvädas af mer eller mindre rusiga öldrickare, som för att vara oåtkomliga af polisen för sina dryckeslag taga sin tillflykt in på gårdarne, torde få anses ådagalägga, att äfven allmänheten, eller åtminstone den ordentliga delen af densamma, skall komma att med glädje helsa en inskränkning i rättigheten att bedrifva dylik rörelse.

Om någon svårighet i följd af en dylik inskränkning för den konsumerande allmänheten att erhålla öl till husbehof lärer väl ock knappast kunna blifva tal, så länge man, såsom nu är fallet, kan under hvarje söckendag få så mycket öl man behagar till och med inburet i sin bostad af bryggeriernas utkörare.

På grund af hvad sålunda anförts, anser poliskammaren ett lagstadgande af ifrågavarande beskaffenhet visserligen icke vara tillfyllestgörande för utrotande af de med ölhandeln, sådan den nu bedrifves, förenade olägenheter, men då detsamma i allt fall bör komma att i afsevärd grad motverka ölets begagnande såsom rusdryck och de deraf förorsakade otillfredsställande förhållanden, får poliskammaren för sin del värdsammast hemställa, att Konungens befallningshafvande ville tillstyrka bifall till Riksdagens sålunda gjorda framställning.»

Då bland de till utskottet öfverlemnade motionerna ett par innehålla yrkanden om en fullständig omarbetning af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, har utskottet ansett att det ej kunde sakna sin nytta och sitt intresse att meddela några uppgifter rörande äldre lagstiftning i ämnet och hufvudpunkterna af den behandling, som frågan rönt i Riksdagen sedan 1885.

A. Äldre lagstiftning i fråga om maltdrycker.

Bruket af maltdrycker är urgammalt bland de skandinaviska folken; de hafva hos dem ersatt söderns af drufvan pressade vin. Att »öl ej är

så godt för människors ätt som godt man säger», förkunnas redan i »Den högges sång», och af våra gamla landskapslagar nämnes ölet såsom rusdryck och såsom föranledande våldsgerningar och brott. Då vinet var dyrt och bränvin ej användes, var ölet under hela medeltiden och senare nationaldryck; konung Gustaf I uppmanar såsom förut vid flera tillfällen i sitt plakat af den 28 februari 1558 på det kraftigaste rikets inbyggare att »dem sjelfva och menige riket till gagn och fördel» anlägga och vidmagthålla humlegårdar. Men konungen gifver dock i samma plakat ett allvarligt förbud mot »de många och otalige grofve synder», hvilka i landet bedrifvas och bland hvilka särskildt nämnas svalg och »drinkeri». Ehuru ölet genom en ända från midten af 16:e århundradet till slutet af det 18:e fortgående lagstiftning blifvit ett ej oviktigt beskattningsobjekt, läto dock de styrande sig angeläget vara att vidtaga åtgärder till hämmande af ett alltjemt gängse missbruk af rusgifvande drycker. I Örebro artiklar 1586 ålägger hertig Karl sitt klerkeri att i enlighet med kyrkoordningen förfara mot sådana laster och synder, å hvilka icke i verldslig lag är satt straff och böter och bland hvilka dryckenskap särskildt hugfästes; skulle icke bot och bättring efter kyrkoplikten åkomma, skulle sådant gifvas tillkänna för öfverheten, som då ville med sitt straff värja och afskaffa sådan motvillighet (sjelfsvåld). Vidare sker genom patentet om julefreden den 24 december 1649, memorialet för Stockholm den 10 maj 1661, kongl. resolutionen å presterskapets besvär den 10 december 1672, kongl. förordningen den 17 oktober 1687 om sabbatsbrott samt ordningen angående hufvudstadens källare och krogar den 12 december 1691 inskränkning i de tider, hvarunder öl, vin eller bränvin finge utskänkas. Äfven öfverflödsförordningar rigtade straffbestämmelser mot öfverdrift och oordningar i rusdryckernas förbrukning.

Emellertid blef mot slutet af 17:e århundradet ölets ställning som folkets hufvudsakliga njutningssdryck förändrad. Bränvinsbränningen, till en början sparsamt förekommande samt uteslutande stadsmannanäring, förlagd inom bryggareskrået, göres allt mera oafhändig af detta yrke. Bryggaren eger väl att tillverka både öl och bränvin, men rätt att producera den senare varan fränkannes icke landsbygden, och inom kort uppstår å denna en husbehofsbränning, som i högsta grad befordrar bränvinsförbrukningen bland folket. Det blir hädanefter bränvinet, som af både ekonomiska och sedliga grunder intager främsta rummet bland föremålen för denna del af den svenska lagstiftningen. Här är icke tillfälle att följa denna lagstiftning, utan vi inskränka oss till att anmärka, att ju mera stränghet den utvecklade mot bränvinsmissbruket, desto mera öfverseende visade den sig mot maltdryckerna och äfven mot vinet.

Sedan genom bränvinslagstiftningen af den 18 januari 1855 förbruk-

ningen af sagda dryck i betydlig mån undanträngts från landsbygden — ett bevis på att lagstiftningen äfven i dylika frågor ej är magtlös — dröjer det icke länge förrän ölförbrukningen visar sig i anmärkningsvärd tillväxt. Öfvervägande antalet af länsstyrelserna har i sina efter sagda tid afgifna femårsberättelser påpekat detta förhållande. Till en början uppfattade dessa myndigheter nästan enstämmigt förhållandet såsom en glädjande företeelse. Senare har allt oftare inträffat, att detsamma omnämns såsom ingifvande farhåga eller rent af såsom ett ondt.

Denna senare mening har vunnit allt mera utbredning äfven inom Riksdagen. Redan år 1866 befans det nödvändigt att ordna den dittills fria försäljningen af vin- och maltdrycker till förtäring på stället. Den 7 december senast nämnda år utkom en kongl. förordning, som bestämde villkoren för nämnda försäljning och den 18 september 1874 en ny med i någon mån skärpta föreskrifter, hvilka genom kongl. förordningen den 30 november 1876 i likartadt syfte ändrades*).

Emellertid befunnos snart äfven ofvan i största korthet antydda lagstiftningsåtgärder otillfredsställande, och redan 1877 års Riksdag begärde, att Kongl. Maj:t ville låta öfverse gällande författning angående tillverkning och försäljning af *brännvin*. Men den komité, som härför tillsattes i mars 1878, begärde sjelfmant och fick jemväl bemyndigande att inkomma med underdånigt förslag ej mindre till ändringar i gällande författningar angående försäljning af vin- och maltdrycker än äfven till de särskilda bestämmelser i afseende på maltdrycker, som kunde anses af en sådan lagstiftning påkallade. Komitén afgaf den 20 december 1878 sitt betänkande om bränvinslagstiftningen, men förklarade i sin skrifvelse till Konungen att den »framdeles komme att afgifva särskildt betänkande angående försäljningen af vin och maltdrycker».

Komitén, hvars arbeten derefter hvilade i tvenne år, tog, när den i februari 1881 åter sammanträdde, fasta endast på den senare delen af sitt 1878 meddelade nya uppdrag, nemligen att utarbete de särskilda bestämmelser i afseende på maltdrycker, som kunde blifva en följd af komiténs uppdrag. Resultatet af komiténs arbete i berörda hänseende föreligger i dess betänkande af den 30 juni 1881. Emellertid utmynnar detsamma endast i ett förslag angående *beskattning* af maltdrycker. Deremot föreslås ej några lagstiftningsåtgärder mot missbruket af desamma. Komitén fortsatte ej heller sina arbeten efter nyss nämnda dato.

Det tidsskede, som nu inträdt eller 1880-talet utmärker sig för en kraftig nykterhetsrörelse i hela vårt land samt för uppkomsten och ut-

*) Underdånigt betänkande angående beskattning af maltdrycker, afgifvet af komiterade den 30 juni 1881. Jemför Första Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 2) utlåtande n:o 11 år 1890.

bredningen af ordnar och samfund, hvilka hafva nykterhetens befordrande till mål. Dessa föreningar hafva kunnat verka i så mycket allmännare kretsar, som de ofta organiseras och ledas af personer, tillhörande folkets bredare lager. Att dessa föreningar med sina numera enligt uppgift till minst 300,000 uppgående medlemmar gjort en verksam insats i vårt lands utveckling till sedlighet och välstånd, torde vara otvifvelaktigt.

Att denna rörelse skulle afspegla sig äfven inom Riksdagen, ligger i sakens natur. Ett flertal motioner väcktes under förra hälften af 1880-talet, hvilka afsågo att genom förändrad lagstiftning söka motarbeta det tilltagande missbruket af vin och maltdrycker. Vid 1885 års riksdag framställdes af lektor P. Waldenström till dåvarande statsministern en interpellation i syfte att få utrönt, huruvida regeringen ämnade ytterligare sammankalla komitén af år 1877 eller låta hela saken förfalla. Svaret på den förra delen af frågan blef nekande, på den senare delen undvikande.

Men i alla fall föranlät den behandling vin- och maltdrycksfrågan i öfrigt fick vid 1885 års riksdagen skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken bland annat betonas: *att* här föreläge ett verkligt behof af förändring i gällande bestämmelser, hvilken förändring ej längre borde undanskjutas; *att* de missbruk, som vid den fria handeln med vin och maltdrycker bedrefves, icke kunde förnekas; *att* den inom hela landet pågående nykterhetsrörelsen icke måtte genom lagstiftningen motarbetas, hvilket likväl måste ega rum, så länge kommunerna saknade befogenhet att förekomma den lockelse till dryckenskap, som enligt gällande lag kunde genom handel med sagda dryck utläggas af hvilken person som helst; *att* lagstiftningen borde stadga och uppmuntra nykterhetsarbetet; *att* den åsyftade lagförändringen icke innebure någon obehörig inskränkning i näringsfriheten, och ej heller strede mot den arbetande befolkningens intresse, utan att det varit just från den arbetande befolkningen som yrkandet på inskränkningen utgått och utginge; på grund deraf anhölle Riksdagen hos Kongl. Maj:t om sådan ändring i gällande lagstiftning, att rättighet att försälja vin och maltdrycker till afhemtning i mindre myckenhet än tio liter skulle kunna förvärfvas blott i samma ordning som vore bestämd för rättighet att utskänka berörda drycker.

Regeringen ansåg sig endast delvis kunna gå Riksdagens önskan till mötes. Kongl. Maj:t fann ej skäl att bifalla Riksdagens anhållan i vidsträcktare mån än i hvad den rörde handel med *vin å landsbygden*, hvaremot lagstiftningen angående handel med maltdrycker lemnades på landet oberörd, hvilket senare blef fallet både med *vin* och *maltdrycker* i *stad*. På dessa grunder hvilat kongl. förordningen den 24 oktober 1885, sådan den ursprungligen lydde.

B. Lagstiftning och önskningsmål efter 1885.

Naturligtvis kunde under ofvan angifna förhållanden en mängd förslag ej uteblifva angående ändringar i den riktning, som varit antydd i Riksdagens ofvan anförda skrifvelse af år 1885.

Den första åtgärd, som måste påpekas, var, enligt en då mycket utbredd allmän mening, att i fråga om handel på landet få maltdrycker likställda med vin, hvilket då i synnerhet på grund af ett och annat i ögonen fallande missbruk ansågs vara en farligare rusdryck än ölet.

I. Maltdryckers likställighet med vin.

Vid majriksdagen år 1887 väckte herr *Liss Olof Larsson* i Andra Kammarerna en motion (n:o 18), hvori han uttalar »sin öfverraskning att Kongl. Maj:t ej fäst afseende å Riksdagens framställning i afseende på maltdryckers försäljning till afhemtning. Denna försäljning hade därför fått ohejdadt bedrifvas till skada för alla och till nytta för ingen». Motionären hemställer, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående vin- och maltdryckers m. m. försäljning, att den, som vill åt allmänheten tillhandahålla maltdrycker till salu för afhemtning till mindre kvantitet än 10 liter, skall vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i samma ordning som nu är bestämd för den, hvilken vill för afhemtning försälja *vin* i mindre kvantitet än 10 liter.

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 förordade bifall till motionen, men kammarerna afslog densamma med stor majoritet.

Året derpå upprepar herr L. O. Larsson sin motion (n:o 164). Men denna gång vann motionen icke understöd af Andra Kammarens tillfälliga utskott. Utskottet motiverar sitt afstyrkande på hufvudsakligen följande sätt: Äfven om missbruk förekommit, måste medgifvas att detta hufvudsakligen gäller handel med vin, hvaremot försäljningen af maltdrycker i »obegränsade kvantiteter» icke kan dräbbas af detta klander. Stöd för detta antagande äfvensom för den åsigten, att den föreliggande motionen icke utgör ett tillförlitligt uttryck för den i landet allmänt gällande meningen i denna fråga, hemtar utskottet *dels* från de af länsstyrelserna i riket afgifna utlåtanden öfver den af 1885 års Riksdag aflättna skrifvelse i fråga om förbud för handlande att sälja vin och maltdrycker i mindre partier än tio liter, hvilken skrifvelse gaf anledning till bestämmelserna i 11 § af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, *dels* äfven af den utgång denna fråga erhöi vid nästlidne riksdag, churu densamma vunnit understöd af

det utskott, som haft motionen till behandling. Ur denna synpunkt har det förefallit utskottet betänkligt att medverka till framkallande af en lagbestämmelse, som icke vore omfattad af det i landet rådande allmänna föreställningssättet. Att priset på maltdryckerna skulle fördyras och åtkomsten af desamma försvåras samt att detta skulle träffa äfven det slag af dessa drycker, som kallas svagdricka, hvilket företrädesvis i städerna och vid större fabriker och industriella anläggningar å landet, der en talrik arbetspersonal är samlad, så allmänt ingått i den dagliga förbrukningen, att det måste anses utgöra en nödvändighetsvara såsom ersättning för mjölk, hvilken mångenstädes dels är oskäligt dyr, dels icke alltid finnes att få köpa, blefve de oundvikliga följderna af ett bifall till motionärens förslag; och utskottet har icke kunnat undgå att lyssna till dessa skäl, huru mycket än förslaget anhängare lagt sig vinn om att försvaga och understundom rent af förneka betydelsen af desamma o. s. v.

Vid riksdagen 1889 upprepade herr L. O. Larsson ej sin motion, men 1890 framkom densamma åter, docknumera i en något förändrad form. På grund af omständigheter, som längre fram skola angifvas, hade nu uppmärksamheten hos nykterhetsvännerna börjat rigta sig på bestämmandet af en gräns mellan starkare och svagare maltdrycker, i ändamål att kunna undantaga det s. k. svagdrickat från de bestämmelser, som gälde för försäljningen af de starkare maltdryckerna och derigenom lättare kunna skärpa villkoren för denna försäljning.

I herr L. O. Larssons motion (n:o 5) af år 1890 föreslås, att Riksdagen måtte besluta 1:o) att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om det tillägg till och ändring af ofvanberörda kongl. förordning, att förordningen måtte afse endast sådana maltdrycker, som innehålla mera än två volymprocent alkoholhalt; samt 2:o) att den, som vill åt allmänheten tillhandahålla maltdrycker af högre alkoholhalt till salu för afhemtning till mindre qvantitet än tio liter, skall vara skyldig dertill utverka sig tillstånd i samma ordning, som nu är bestämd för den, hvilken vill för afhemtning försälja vin i mindre qvantitet än tio liter. Den senare delen af motionen, som hör under nu ifrågavarande rubrik, vill sålunda likställa försäljning af starkare maltdrycker både i *stad* och å *landet* med de bestämmelser, som gälde för försäljning å landet (i qvantitet mindre än tio liter) af vin.

I en annan motion af samma år i Andra Kammaren, afgifven af herr L. Persson i Heljebol (n:o 61) är det endast fråga om att å *landet* likställa försäljningen af maltdrycker, oafsedt deras alkoholhalt, med försäljningen af vin. Den senare motionen afstyrktes af utskottet på den grund, att den skulle föranleda olika lagstiftning för stad och land, en olikhet, som utskottet ej anser öfverensstämma med gällande näringsfrihet. I en

till utskottets betänkande fogad reservation yrkade emellertid utskottets ordförande herr G. Berg, bland annat, att rättighet att idka försäljning af maltdrycker till afhemtning i mindre myckenhet än tio liter skulle förvärfvas å *landsbygden* i den ordning, som förut funnes stadgad i fråga om försäljning af vin. Herr Liss Olof Larssons motion anser sig utskottet ej heller böra tillstyrka, emedan det ändamål, som herr Larsson åsyftade, enligt utskottets förmenande bäst kunde främjas genom bifall till en annan vid samma riksdag väckt motion om, att försäljning af vin och maltdrycker ej måtte förenas med annan handel och att rätt till minuthandel med samma drycker måtte förvärfvas i samma ordning och på samma sätt, som rätt till utskänkning af dessa drycker nu erhålles.

Utskottet grundar emellertid sitt afstyrkande utlåtande *uteslutande* på nu anförda skäl och är mycket angeläget att fritaga sig från all solidaritet med de påståenden, som inom föregående utskott och i Riksdagen framkommit, om att alla försök till restriktioner i fråga om ifrågavarande drycker skulle försvåra åtkomsten af nödvändighetsvaran svagdricka och att dessa restriktioner skulle utgöra obehöriga ingrepp i näringsfrihetens grundsatser. Vid redogörelsen för de skäl, som förmått Riksdagen att afslå i restriktivt syfte framkomna motioner säger nemligen 1890 års utskott:

Det första skälet har varit det, att genom restriktiva bestämmelser beträffande försäljningen af maltdrycker till afhemtning ytterligare skulle försvåras åtkomsten af en dryck, som åtminstone på flera ställen i vårt land utgjorde en nödvändighetsvara, nemligen svagdricka. Det andra skälet åter, som med så mycken styrka framhållits, vore det, att näringsfriheten uppstälde allvarliga betänkligheter emot vidare inskränkningar i fråga om lättheten att förskaffa sig drycker, som, måttligt begagnade, vore både helsosamma och närande.

Det första af dessa skäl bortfaller emellertid helt och hållet, derest lagstiftningen ändras i den rigtning, utskottet i mom. 1 här ofvan föreslagit och hvarigenom försäljning af svagdricka samt annan ölsort af ringare alkoholhalt än två volymprocent skulle frigöras från de restriktiva bestämmelser, som rörande starkare maltdrycker äro gällande.

Hvad åter angår det andra skälet eller det, som uppställs i näringsfrihetens namn, torde det förtjena att närmare skärskådas. Att näringsfriheten är en värderik egendom, som bör omhuldad och värnas, torde icke kunna af någon förnekas; men denna näringsfrihet bör, såsom all frihet, vara lagbunden i den omfattning, att den icke kommer i kollision med ännu viktigare intressen, såsom, i nu förevarande hänseende, nykterhetens och sedlighetens. Här af följer äfven, att, om dessa intressen fordra

en inskränkning uti näringsfriheten, inskränknigen bör utan all tvekan af lagstiftaren företagas.

Utskottets förslag godkändes af Andra Kammaren och blef sålunda herr L. Perssons motion ej föremål för behandling i Första Kammaren.

Ett bättre resultat uppnåddes året derpå, 1891.

I Första Kammaren väckte herr *Gustaf Berg* en motion (n:o 16), i hvars senare del föreslogs, att rätt till försäljning af maltdrycker för afhemtning till mindre myckenhet än tio liter må å landet förvärfvas i den ordning § 11 af förenämnda kongl. förordning redan stadgar i fråga om dylik försäljning af vin. Samma yrkande framställdes i en af herr *L. F. Odell* i Andra Kammaren väckt motion (n:o 4), i motionen n:o 20 af herr *C. J. Bladh*, samt i motionen n:o 167 af herr *P. Waldenström*, med hvilken 59 af kammarens medlemmar instämt. Förslaget tillstyrktes af Andra Kammarens tillfälliga utskott, men afstyrktes af Första Kammarens motsvarande tillfälliga utskott på grund af 1890 års Riksdags skrifvelse n:o 83, om hvilken nedan skall nämnas. Till någon åtgärd föranledde alltså ofvan nämnda motioner ej, då de, ehuru antagna af Andra Kammaren, af Första Kammaren blefvo afslagna.

I den kongl. proposition, som framlades för 1891 års Riksdag på föranledande af ofvan nämnda Riksdagens skrifvelse 1890, förekommer intet om den nu afhandlade frågan.

Vid 1892 års riksdag finna vi frågan upptagen i dels en af herr *J. A. Sjö* afgifven motion (n:o 134), dels i en annan dylik (n:o 169) af herr *P. Waldenström* jemte 73 andra af Andra Kammarens ledamöter. Denna kammares tillfälliga utskott tillstyrkte motionerna, som jemte andra föranledde en Riksdagens skrifvelse (n:o 39), hvari bland annat framställes en anhållan, att rättighet till försäljning af maltdrycker till mindre kvantitet än tio liter må å landsbygden förvärfvas i den ordning, som § 11 af nämnda förordning redan stadgar i fråga om försäljning af vin.

Denna skrifvelse ledde till att genom kongl. kungörelsen af den 2 juni 1893, som trädde i kraft den 1 oktober samma år (»tioliters-förordningen»), i § 11 efter ordet *vin* inskötos orden *och maltdrycker*, och härmed var resultatet vunnet af den långa strid för en reform, hvars uppskjutande så länge numera förefaller nästan ofattbar.

II. Öl- och vinhandels skiljunde från annan handel.

Första gången, som vi efter utfärdande af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 finna denna fråga i Riksdagens handlingar, är år 1888, då herr *P. Waldenström*, med hvilken 35 kammarens ledamöter instämt,

väckte en motion (n:o 48), åsyftande bland annat, att handel med vin och maltdrycker icke måtte varda förenad med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordrades.

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 stälde sig helt och hållet afvisande mot förslaget. »Fördelen», heter det i dess betänkande, »af den förändringen i lagstiftningen, motionären sålunda föreslagit och som egentligen går ut derpå, att det skulle blifva förbjudet för den, som idkar handel i öppen bod, icke endast såsom hittills att der sälja maltdrycker till förtäring på stället, utan äfven föryttra sådana till afhämtning, skulle enligt hvad af motiveringen framgår bestå deruti, att dymedelst möjliggjordes en strängare kontroll öfver ifrågavarande handel än som för närvarande egde rum. Utskottet vågar dock tro, att nu gällande förordning angående försäljning af vin och maltdrycker redan innehåller ett, om det användes, tillräckligt verksamt medel att förebygga fortsatta oordningar vid dylik försäljning, nemligen uti den rättighet, som är magistrat eller kommunalnämnd medgifven, att förbjuda vidare utöfning af förvärfvad försäljningsrätt, derest oordningar och missbruk visat sig deraf härflyta. Om på vissa ställen, såsom det uppgifvits, denna nämnda myndigheter förlänade magt icke blifvit använd, är icke lagstiftningens fel.

Men utskottet går ännu längre. Det fruktar ock, heter det, att rent af skadliga följder skulle kunna af den föreslagna förändringen uppkomma. Det skulle väl endast i mycket få fall löna sig att uppsätta handelsbodas, uteslutande afsedda för försäljning af maltdrycker. Och för att sådana handelsbodas skulle kunna blifva lönande, komme säkerligen deras innehafvare att göra allt för rörelsens vidgande, hvilket väl icke kunde vara egnadt att gagna nykterheten och ordningen. Vidare skulle genom det föreslagna lagstadgandet, särskildt på landet, hvarest i allmänhet bryggerierna vore belägna oftast på flera mils afstånd från hvarandra, försvåras åtkomsten icke endast af de starkare sorterna maltdrycker, hvilka vid omåttligt bruk kunna medföra skadliga verkningar, utan äfven af det så kallade svagdrickat, hvilket, fullkomligt oskadligt, som det torde få anses vara, både användes såsom läskedryck och i väsentlig mån ingår i arbetarefamiljernas måltidsanordning. Måhända skulle följden af förbud mot att, såsom nu, hafva försäljning af maltdrycker i sammanhang med matvaru- och annan dylik handel jemväl kunna verka derhän, att det på många ställen icke blefve möjligt att åtkomma maltdrycker äfven af oskyldigaste slag, annorstädes än å bränvinskrogarna -- den som idkar utskänkning af bränvin eger ju nemligen ock rätt att sälja maltdrycker -- och att detta icke skulle vara nyttigt, ligger i öppen dag. För att gifva menniskor anledning att gå till krogen må man nog åkta sig.»

På grund af hvad anförts, och då äfven från näringsfrihetens synpunkt betänkligheter kunna uppstå emot att så vidsträckt som motionären åsyftar försvåra föryttrandet af de i och för sig oskadliga maltdryckerna, fann sig utskottet böra afstyrka bifall till motionen i denna del.

Utskottets betänkande behandlades i Andra Kammaren den 5 april och föranledde i första punkten en mycket lång debatt samt i den fjerde, som rörde kringföring, en kortare. I första debatten talade bland andra herr *Wretlind*, som om »svagdricksskälet» yttrade: Detta svagdricka är ett spöke, som man alltid drager fram för att skrämman lättskrämmdt folk med, men som icke alls har med saken att göra. I fråga om nu omskrifna ärende beslöt Andra Kammaren i öfverensstämmelse med utskottets ofvan nämnda förslag, hvadan frågan för den gången förfallit.

Saken bragtes, ehuru i något modifierad form, vid 1889 års riksdag åter på bane genom en motion (n:o 147) i Andra Kammaren af herr *P. Truedsson*, med hvilken fem af kammarens ledamöter instämt och som föreslår, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring af § 10 i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att den, som idkar handel i öppen bod, *icke* må tillåtas att, vare sig till afhemtning eller förtäring på stället, sälja vin eller maltdrycker, som innehålla mer än två vigtprocent alkohol.

Herr Truedssons motion gick sålunda ut på, att handel med det starkare ölet ej skulle få förenas med annan handel, hvaremot denna bestämmelse ej skulle gälla för svagdricka och vin, som ej innehölle mer än 2 vigtprocent alkohol.

Hufvudsakliga skälet, som gjorde att utskottet ej kunnat biträda motionärens framställning, heter det i betänkandet, har varit att den kontroll, som härvidlag måste ega rum, skulle blifva både kostsam och omöjlig att utöfva o. s. v. Utskottet fäster sig uteslutande vid skiljandet mellan öl och svagdricka, men talar ej om principen i dess allmänhet, att förbjuda ölhandels förening med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Utskottets afstyrkande hemställan blef af Andra Kammaren bifallen och saken stannade för den gången dervid.

Året därpå framställde herr *Johan Sjöberg* förslag (motion i Andra Kammaren, n:o 15), att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att 10 § måtte erhålla följande lydelse:

»Den som idkar handel i öppen bod må ej tillåtas att sälja vare sig enligt 2 eller 3 §§ vin eller maltdrycker eller öfriga i § 8 omförmälda icke spirituösa drycker. Ej heller må sådana drycker utan betalning i boden utlemnas.»

Herr *O. Andersson* i Lyckorna väckte en motion (n:o 102), att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i nu ifrågakomna kongl. förordning, att bland annat rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu sådana maltdrycker, som innehålla mera än två volymprocent alkoholhalt, till mindre belopp än tio liter, endast må utöfvas af den, hvilken erhållit rättighet att å landet idka sådan utskänkning af nämnda drycker, som afses i § 3 af förordningen.

I motionen n:o 141 föreslås af herr *P. Waldenström* jemte 41 andra af kammarens ledamöter, att ölhandeln skiljes från annan handel, både i stad och på landet.

I fråga om herr *Sjöbergs* motion säger utskottet, att motionären utgått från den förutsättningen, att förnämsta källan till de missförhållanden, som förekomme i fråga om försäljning af vin och maltdrycker, vore att söka i den nu existerande rättigheten att med handel i öppen bod få »utan vidare» förena försäljning af vin och öl; och skulle, enligt motionärens åsigt, mycket vara vunnet, om försäljning af sistnämnda varor skildes från annan handel.

I denna del erinrade utskottet först, att enligt 10 § uti kongl. förordningen den 24 oktober 1885 redan nu är förbjudet att med handel i öppen bod förena försäljning till förtäring på stället af vin och maltdrycker samt af sådana icke spirituösa drycker, som i § 8 af förordningen omförmäldes, äfvensom att utan betalning i boden utlemna sådana drycker för att på stället förtäras; och då ett *ovilkorligt* förbud emot all försäljning i öppen bod till afhemtning af förenämnda slag af drycker skulle verka en betydande rubbning i näringsfriheten, utan att å andra sidan kunde vara att påräkna några motsvariga fördelar uti nykterhetens och ordningens intresse, fann sig utskottet böra hemställa, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Anderssons* motion afstyrker utskottet på den grund, att den skulle föranleda olika lagstiftning för land och stad, en olikhet som utskottet anser icke öfverensstämma med gällande näringsfrihet.

Åt herr *Waldenströms* med fleres motion egnar utskottet betydligt mera uppmärksamhet än åt förut afhandlade. Redan ofvan har i annat sammanhang anförts hvad utskottet yttrar om skälen till Riksdagens afslag å de motioner, som framlagts i syfte att vidtaga restriktioner i fråga om ölhandeln. Sedan utskottet framställt dessa skäl, »svagdricksskälet» och »näringsfrihetsskälet», som de för korthetens skull må benämnas, fortsätter detsamma:

Ett sådant fall (då nykterhetens och sedlighetens intressen fordra en

inskränkning i näringsfriheten) ligger nu efter utskottets åsigt före. En sammanblandning af vin- och maltdryckshandeln med annan handel leder ofta, såsom motionärerna framhållit och utskottet här ofvan redan erkänt, till svåra missbruk och missförhållanden, hvilka torde kunna undanrödjas, om dessa olika arter af handel skiljas från hvarandra. I fråga om handel med brännvin och andra brända eller destillerade drycker, finnes i 4 § af kongl. förordningen den 29 maj 1885 en bestämmelse, som i allmänhet och endast med undantag för vinhandeln förbjuder, att minuthandel med eller utskänkning af sådana drycker må förenas med annan handel, till hvars bedrivande särskild anmälan erfordras. Samma orsaker, som legat till grund för förenämnda stadgande, nemligen lätthet till missbruk och den stora frestelsen dertill, förefinnas äfven i allmänhet i fråga om den nu ifrågasatta inskränkningen i rättigheten till försäljning af vin och malt-drycker. Utan tvifvel torde vara att, äfven om denna inskränkning kommer till stånd, en person icke kan anses hindrad att utöfva vin- och malt-drycksförsäljning genom den omständigheten, att han å annat ställe drifver annan handel, till hvilken särskild anmälan erfordras, blott att de särskilda rörelserna icke bedrifvas på sådant sätt, att de kunna sägas vara förenade i annan mening, än att de idkas af samma person.

På grund af dessa skäl föreslog utskottet, bland annat, att försäljning af dessa drycker, vare sig till afhemtning eller till förtäring på stället, icke måtte, i stad eller på landsbygd, förenas med annan handel, till hvars bedrivande särskild anmälan erfordrades.

Härvid anfördes af herr *Gustaf Berg* reservation.

Reservanten yttrar bland annat: Med utskottet öfverensstämmer jag fullkomligt deruti, att den försäljning af vin och maltdrycker, som af landthandlande bedrifves på många ställen i vårt land, ledt till öfverträdelser och förorsakat oordningar. Den af landthandlanden förvärfvade rättighet att »försälja varor i bod» är sålunda ganska ofta sökt hufvudsakligen i ändamål att vinna tillfälle till ölförsäljning; och ehuru landthandlandens rättighet i fråga om sådan försäljning inskränker sig till *försäljning för afhemtning*, kringgås ganska ofta förbudet att dryckerna ej må förtäras å det område, hvaröfver säljaren eger förfoga, så att i sjelfva verket uppstår *försäljning till förtäring på stället*. Härigenom förvandlas icke sällan handelsbodarna på landet till förtäckta ölstugor. Äfven om villigt erkännes, att ett stort antal laglydige handlande gifves, hvilka icke låta komma sig till last ett sådant kringgående eller öfverskridande af lagen, äro emellertid lättheten och frestelsen till ett sådant lagbrott så stora, att öfverträdelser i den ena eller andra formen blifva synnerligen talrika. Af dessa skäl håller jag före, att en lagstiftning i den riktningen,

att *handeln med maltdrycker å landet* skiljes från annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras, bör i ordningens och sedlighetens intresse kunna verka välgörande, hvadan jag icke tvekar att bifalla förslaget om en sådan lagförändring. — — — Deremot kan jag icke biträda utskottets förslag, att *vin- och maltdryckshandeln i stad* icke skulle få förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras. Några olägenheter af en sådan förening hafva mig veterligen icke hittills förekommit; och om sådana möjligen en eller annan gång skulle hafva visat sig, torde de, i motsats till förhållandena å landet, icke hafva varit så talrika, att de kunna gifva giltig anledning till en lagförändring. Med den polisstyrka, hvaröfver städerna förfoga, böra kunna förekommas eller rättas sådana missförhållanden och missbruk, hvaröfver från landsbygden klagas och hvilka der icke med samma lätthet kunna öfvervakas eller ledas i bevis.

I sammanhang härmed torde böra erinras, att redan nu är genom stadgandet uti 10 § af ifrågavarande förordning förbjudet för den, som idkar handel i öppen bod, att till *förtäring på stället* sälja vin och malt-drycker, hvadan icke heller i denna del lärer erfordras någon så vidsträckt framställning som den af utskottet föreslagna.

Utskottets förslag biträdades af Första Kammarens tillfälliga utskott (n:o 2). Det oaktadt afslog nämnda kammare det af den Andra antagna förslaget, hvadan frågan äfven nu förföll.

Riksdagen 1890 var för öfrigt märklig för den uttömmande debatt, som föranleddes af frågan om öl- och vinhandelns skiljande från annan handel och af den dermed sammanhängande, här nedan behandlade om skärpta bestämmelser för erhållande af rättighet att försälja nämnda drycker. I Andra Kammarens tillfälliga utskotts (n:o 2) betänkande n:o 11, afgifvet år 1891, sammanfattas de hufvudsakliga skäl, som vid ofvan nämnda debatt anfördes *mot* och *för*. De voro

a) *Mot* förslaget:

Förmynderskapet öfver folket drifves för långt; nu gällande bestämmelser äro tillräckliga och ändamålsenliga.

Arbetaren har behof af maltdrycker, och tillfällen att förskaffa sig sådana böra ej för honom förminskas.

Näringsfrihetens princip blir, om förslaget godkännes, våldförd.

Ordningsmagten kan — helst i städerna — förebygga oordningar, uppkomna i följd af vin- och maltdryckshandel.

Bränvinsförbrukningen har under senare årtionden betydligt aftagit i följd af den ökade ölförbrukningen. Inskränker man den senare, främjar man i stället den förra.

Enligt statistiska uppgifter förbrukas mindre öl per individ i Sverige än i andra länder.

Ölindustrien skulle, vid godkännande af förslaget, väsentligen skadas eller möjligen tillintetgöras, hvarmed tusentals människor förlorade sitt lifsuppehälle.

b) För förslaget:

Allmänna opinionen går mer och mer i den riktning, förslaget angifver; och ölhandeln skiljande från annan handel är helt och hållet en åtgärd i nykterhetens intresse.

Handelsrättigheter sökas ofta *blott* med afseende på ölhandeln, som naturligtvis sedan med alla medel måste främjas.

Förbudet för handlande att sälja öl till förtäring på stället kringgås på flera sätt; och den magt, som lagstiftningen nu lägger i kommunalmyndigheternas hand, är långt ifrån tillfyllestgörande att stäffa detta missbruk.

Den samvetsgranne handelsmannen tvingas till ölhandel genom konkurrens af handlande, som tillhöra en annan kategori.

Den ordentlige arbetaren anser sig i regeln ej hafva råd att dagligen dricka öl, utan håller sig till det billigare svagdrickat. Det är den oordentlige och på fylleri begifne arbetaren, som i regel förtär öl, helst i förening med bränvin.

Lättheten att öfverallt få öl bidrager ofantligt till denna varas införande i arbetareheimen, der qvinnor och barn nu förtära denna dryck i stora quantiteter, på bekostnad af annat, som vore nödvändigt, hvaraf följt många olika yttringar af elände.

Man vill *icke* förhindra bruket af öl eller undergräfvat ölindustrien, man vill blott åstadkomma ordning och kontroll i varans försäljning och dermed förekomma dess missbrukande.

Näringsfrihetens princip bör visserligen upprätthållas, men den måste dock underordnas den allmänna moralens och sedlighetens lifsintressen.

Öl är *icke* ett medel att undantränga bränvinet, utan tvärtom. Meddelade statistiska siffror visa nemligen, att i länder, der ölförbrukningen är *större*, förbrukas också *mera* bränvin, liksom ock alkoholismens offer der oafbrutet stiga i antal. Svagdricka har i sjelfva verket, enligt uttalande af känd auktoritet, mera näringsvärde än öl.

År 1892 föreslog herr *J. A. Sjö* (motion n:o 134) bland annat, att Riksdagen ville besluta att hos Kongl. Maj:t anhålla, att försäljning af vin och maltdrycker m. m. till afhämtning icke må på landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras.

Samma förslag framställdes af herr *P. Waldenström* jemte 73 andra af Andra Kammarens ledamöter (motion n:o 169). Utskottet motiverar sitt tillstyrkande helt kort dermed, att hvad motionärerna hemställt är i allt väsentligt detsamma, som utskottet 1895 tillstyrkte och Andra Kammaren då gillade. Andra Kammarens beslut utföll äfven i enlighet med utskottets tillstyrkande. Första Kammarens utskott kom till samma resultat, och kammaren biträdde dess åsigt. Riksdagen hade sålunda beslutat en skrifvelse (n:o 39) till Kongl. Maj:t, hvori det bland annat heter: Då nu en lika bestämd som sorglig erfarenhet vittnar, att rus med alla dess följder kan framkallas lika väl af vin och öl som af brännvin, och att skilnaden består endast deri, att af de svagare dryckerna en större qvantitet erfordras än af de starkare, hvilken skilnad i ej ringa mån torde utjemnas deraf, att vinet och ölet äro mera lättdruckna än brännvinet samt att, hvad särskildt angår ölet, detta i förhållande till myckenheten är billigare, anser Riksdagen, att det vore en naturlig och följdriktig lagstiftningsåtgärd, om, efter i så riklig mån vunnen erfarenhet om en dylik åtgärds behöflighet, handlande, af samma anledning som dem redan förut vägrats att afyttra brännvin, jemväl förbjödes att försälja vin och öl.

Riksdagen, som sålunda finner sig böra biträda den åsigt, att handel med vin och öl å landsbygden bör från annan handel skiljas, hyser dock den mening, att alltför skärpta bestämmelser böra undvikas, såsom i viss mån innebärande en monopolisering af de ifrågavarande dryckernas försäljning och på samma gång en längre, än nödigt och nyttigt är, drifven inskränkning i den hittills varande rättigheten för såväl konsumenter att anskaffa som för producenter att tillhandahålla samma drycker. Afsigten med förslaget att å landsbygden särskilja vin- och ölhandel från annan handel samt att skärpa vilkoren för rättighet att derstädes försälja malt-drycker i mindre myckenhet är sålunda icke att omintetgöra särskildt förbrukningen af maltdryckerna och dermed den nu betydliga industri, som på samma förbrukning är grundad, ty *ett* är att söka utplåna en vara ur den allmänna marknaden, *ett annat* att, till förekommande af varans missbruk, reglera vilkoren för dess försäljning, och blott om det senare är här fråga.

Riksdagens begäran i nu ifrågavarande hänseende vann icke Kongl. Maj:ts godkännande, men ledde till utfärdandet af kongl. kungörelsen den 2 juni 1893, den s. k. tiolitersförordningen.

Vid föredragning af här ofvan omnämnda riksdagsskrifvelse inför Konungen anförde statsrådet och chefen för civildepartementet bland annat följande: »Hvad då först angår Riksdagens framställning, att försäljningen af vin- och maltdrycker till afhemtning ej skulle å lands-

bygden få förenas med annan handel, så framgår af den redogörelse, jag lemnat för länsstyrelsernas yttranden, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Kronobergs, Malmöhus, Hallands, Elfsborgs, Skaraborgs, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs, Jemtlands och Vesterbottens län afstyrkt bifall till denna framställning och såsom skäl derfor hufvudsakligen anfört, att, om ett förbud för handlande å landet att till afhemtning försälja maltdrycker meddelades, dylik handel skulle komma att bedrivas å särskilda ställen, uteslutande inrättade för ölförsäljning, och hvilkas innehafvare, för sin utkomst hänvisade endast till inkomsten af denna rörelse, skulle helt naturligen söka uppdrifva omsättningen så mycket som möjligt och sålunda bedriva handeln på ett sätt, som ingalunda befrämjade nykterheten; att sådana särskilda ölförsäljningsställen, hvad sedlighet och ordning beträffade, säkerligen skulle gifva anledning till stora och befogade klagomål; att, då sedan lång tid tillbaka maltdrycker, och särskildt svagdricka, ingått uti allmänhetens näringsbehof, åtkomsten icke borde alltför mycket försvåras, helst användandet af desamma uti icke oväsentlig grad inskränkt bruket af bränvin och andra spirituösa drycker samt i sin mån bidragit till hämmande af lönkrögeriet; samt att den rättighet, som enligt nu gällande stadganden tillkommer kommunalnämnd att förbjuda handlande att till afhemtning sälja maltdrycker, om derigenom oloflig utskänkning främjas eller oordningar eljest föranledas, utgör en tillräckligt kraftig utväg att förbjuda missbruk.

På de af länsstyrelserna sålunda anförda skäl och då ett stadgande i det af Riksdagen ifrågasatta syfte måste under nuvarande förhållanden blifva gällande äfven i fråga om svagdricka, hemställer jag, att Riksdagens framställning i denna del icke måtte till någon Eders Kongl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.»

Vid 1893 års riksdag förekom ingen motion, åsyftande ändring i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, och i nu föreliggande fråga framställdes intet förslag förr än vid 1896 års riksdag. I Första Kammaren väckte herr *C. O. Bergman* förslag (motion n:o 47) bland annat, att ölhandeln skiljes från annan handel, så att ingen allenast på grund af förvärfvade handelsrättigheter må ega att sälja öl vare sig i mindre eller större partier. I Andra Kammaren väcktes af herr *P. Waldenström* förslag (motion n:o 20) derom, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring af nu gällande lagstiftning angående handeln med vin och maltdrycker, att 1:o) en gräns bestämmes mellan öl och svagdricka, 2:o) handeln med vin och öl icke må, vare sig i stad eller på land, förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras. En annan motion i delvis samma syfte väcktes af herrar

M. Alsterlund, Anders Olsson i Mårdäng, A. H. Göthberg, C. J. Hammarström, S. M. Olsson, J. Andersson i Lysvik, W. Bengtsson, A. F. Broström, E. Andersson i Upsala, O. Andersson, Halvar Eriksson, Nils Hanson, O. Walter, J. Nordin, A. G. Jönsson, J. Lindgren, A. Göransson, Jonas Andersson i Ölsund, D. Persson i Tällberg, J. G. Hazén, C. F. Wallbom, B. P. Ersson, K. E. Holmgren, J. M. Johansson, Edvard Wavrinsky, Ollas A. Ericsson, C. J. Mustaparta, Adolf Aulin, C. G. Thor, Oskar Eklund, Carl Carlsson Bonde, J. M. Eriksson, C. J. Öberg, Lars Petter Larsson samt L. Dahlstedt.

Sedan motionärerna i nu nämnda motion först anfört hvad i den af kongl. nykterhetskommisionen 1892 utgifna skriften om spritdryckerna anföres till bevis, att ölmissbruket allt mera gripit omkring sig, och åberopat såväl ofvan anförda riksdagskrifvelse som regeringens svar derå, fortsätta de: Endast elfva länsstyrelser afstyrkte, som synes, Riksdagens hemställan. Såsom skäl för afslag anfördes först, att, om ölhandeln skildes från annan handel, det då skulle uppstå »särskilda ställen, uteslutande inrättade för ölförsäljning, och hvilkas innehafvare, för sin utkomst hänvisade endast till inkomsten af denna rörelse, skulle helt naturligen söka uppdrifva omsättningen så mycket som möjligt och sålunda bedrifva handeln på ett sätt, som ingalunda befrämjade nykterheten». Att sådana särskilda ölförsäljningsställen, säga motionärerna, under omnämnda förhållanden skulle uppstå, vilja vi visst icke bestrida. Men enligt vår åsigt skulle detta visst icke vara skadligare för nykterheten än det nuvarande förhållandet, snarare tvärt om, och alldeles säkert skulle reformen ur ordningens synpunkt visa sig förmånlig. Sådana ölförsäljningsställen skulle gifvetvis bli färre till antalet än de nu befintliga handelsbodarne, hvarigenom kontrollen från ordningsmagtens sida blefve jemförelsevis lätt att verkställa. Att dessa särskilda ölförsäljningsställen skulle söka uppdrifva omsättningen så mycket som möjligt och på ett sedlighet och nykterhet störande sätt bedrifva sin handel, är ett antagande, för hvars grund inga skäl anförts eller kunna anföras. I nykterhetens och sedlighetens intresse har bränvinshandeln skilts från vanlig handel, och man har deraf icke vunnit den erfarenheten, att bränvinsomsättningen uppdrifvits högre, än hvad den var förut. Snarare har förhållandet varit tvärt om. Och då, enligt vårt förslag (i punkten 2), landskommunerna skulle komma att få ett *ökadt* inflytande öfver ölhandeln, torde det vara antagligt, att myndigheterna i dessa kommuner skola förstå att ingripa, der det visar sig, att de särskilda ölförsäljningställena söka bedrifva handeln på ett för nykterheten olämpligt sätt. Om ölförbrukningen får anses hafva inskränkt bruket af spirituösa drycker, så är detta intet skäl, hvarför öl utan vidare skulle få

försäljas, ty det är flera gånger ådagalagdt, att personer njutit öl i sådan mängd, att de deraf blifvit berusade, och då sådant blir allt mer och mer vanligt, är det visserligen på tiden, att någon inskränkning göres i ölförsäljningen, så att sådan berusning ej må komma att »ingå i allmänhetens näringsbehof». Vi kunna därför omöjligen inse, att herr civilministerns anförande i detta stycke innebär något skäl mot ölhandens skiljande från annan handel.

Slutligen fästa motionärerna, med instämmande i herr C. O. Bergmans ofvan nämnda, i Första Kammaren väckta motion, äfven uppmärksamheten å en annan sida af saken, säkerligen, säga de, ej den minst viktiga. Det funnes i vårt land en mängd handlande, som af religions- och nykterhetsskäl icke skulle vilja sälja öl och vin till afhemtning. Visserligen hade de i detta fall sin frihet. De kunde låta bli, om de så önskade. Men konkurrensen rent af tvunge dem att idka sådan försäljning. De hade att välja emellan antingen att mot sin öfvertygelse och sitt samvete tillhandagå en del af sina kunder med öl och vin eller ock utsätta sig för risken att mista dessa kunder och dermed se möjligheten för sin utkomst tillintetgjord.

Om handeln med öl skildes från annan handel, skulle denna svårighet icke längre förekomma.

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 tillmötesgick i alla punkter motionärernas önskningsar. Det hemstälde i fyra punkter dels om bestämmande af en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker, dels att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara, att handeln med svagdricka skulle vara fri från alla de inskränkande bestämmelser, som då gälde handeln med maltdrycker i allmänhet, och dessa bestämmelser följaktligen hädanefter endast skulle vara tillämpliga på handeln med de starkare maltdryckerna, dels att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om en sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handeln med vin och öl icke måtte på landsbygden förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordrades; dels ock slutligen att Riksdagen, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker, att handel med vin och öl icke heller i stad måtte förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordrades. Mot det slut, hvartill utskottet kommit i ofvannämnda fyra punkter, afgafs en utförligt motiverad reservation af herr *A. F. Ohlsson* från Vexjö; likaledes reserverade sig friherre *I. A. von Knorring* med anförande af motiv. Båda reservationerna betona svårigheten att bestämma en skilnad mellan starkare maltdrycker och svagdricka samt

vanskligheten och dyrbarheten af den för en sådan gräns nödvändiggjorda kontrollen. Men då utskottets förslag i öfriga punkter på det närmaste sammanhånga med det, som gjordes i den första, kunna de båda reser-
vanterna ej heller bifalla de öfriga punkterna.

Första Kammarens tillfälliga utskott, som ansåg, att de olägenheter, man befarat af maltdryckshandelns skiljande från landthandeln, icke skulle behöfva blifva af synnerligen känbar art, hemstälde, att Första Kam-
maren, med anledning af i ärendet väckta motioner, ville för sin del besluta, det Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa om en sådan ändring i kongl. förordningen angående handeln med vin och maltdrycker m. m., att sådan handel icke måtte på landsbygden förenas med handel, för hvars bedrivande särskild anmälan erfordrades. Deremot afstyrkte utskottet hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott föreslagit i punkt 4 om skiljandet af ölhandeln från annan handel, äfven i stad. Af de fyra punkterna i herr Bergmans förslag är det endast den första (om ölhandelns skiljande från annan handel), som utskottet icke anser sig böra afstyrka. Emellertid förföllo genom kamrarnes skiljaktiga beslut dessa motioner, och Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t (n:o 120) kom endast att afse frågorna om kringföring och inskränkning i rätten att från tillverkningsställe försälja vin och maltdrycker.

Vid förlidet års riksdag väcktes en motion (n:o 143) i Andra Kam-
maren af herrar *P. Waldenström, O. Anderson, G. Jansson, C. G. Thor, Ollas A. Ericson, Julius Centerwall, Adolf Aulin, J. Byström, Joh. Er. Nordin, Karl Hultkrantz, Enar Sahlén, Nils Nilsson* i Skärhus, *Anders Olsson* i Ornakärr, *A. H. Göthberg, Johan Ericsson, D. Persson* i Tällberg, *Carl Sandquist, J. Johansson, J. P. Zakrisson, E. L. M. Hedin, Edv. Svensson, Nils Svensson, Elis Nilson, And. Olsson* i Mårdäng, *A. F. Broström, Erik Andersson* i Upsala, *Hj. Sjövall, S. M. Olsson* i Sörnäs, *C. J. Hammarström, B. P. Ersson, J. Nordin* i Hammerdal, *Per Olsson* i Åsele, *J. G. Hazén, Emil Olsson, Carl Johansson, J. Persson, E. A. Zotterman, O. Walter, S. J. Kardell, C. J. Öberg, E. Norman, F. Barnekow, C. J. Öberg, Rob. Peterson, P. Norberg, A. Thylander, J. Anderson* i Lysvik, *A. Hansson* i Solberga, *Nils Wallmark, J. A. Lundström, Joh. Nilsson, K. E. Holmgren, Oswald Emthén, Ad. Wiklund, Gullbr. Elowson, Gustaf Anderson, L. Dahlstedt, L. J. Jansson* och *Sam. Söderberg*. I motionen anhölls, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker, samt dervid, om det praktiskt låte sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse, samt att Riksdagen måtte, under förutsättning af bifall till detta förslag, i skrifvelse

till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara: a) att handeln med svagdricka skulle vara fri från alla inskränkande lagbestämmelser, som nu gälde handeln med maltdrycker i allmänhet; b) att handeln med vin och starkare maltdrycker icke måtte vare sig på landsbygd eller i stad förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordrades.

På grund af hvad som af motionärerna åberopats, nemligen den utredning och de skäl, som innehöllos i utlåtande af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 vid 1896 års riksdag, tillstyrkte utskottet i punkterna 3:o och 4:o af sitt utlåtande, dels att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att handel med vin och starkare maltdrycker icke måtte *på landet* förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordrades, men att deremot icke samma anhållan skulle göras i fråga om *stad*. Motiveringen för utskottets hemställan i dessa punkter lyder så: Då det icke torde kunna bestridas, att förhållandena vid handelsyrkets utöfvande i stad och på landsbygden i beaktansvärda hänseenden ställa sig olika, synas äfven olika bestämmelser dervid rörande nu föreliggande fall vara önskvärda. Det har nemligen visat sig, att, under det från landsbygden länge och med styrka påvisats behovet af öl- och vinhandelns skiljande från annan handel, detta behof icke från stadssamhällellenas sida framträdt i samma vidsträckta mån. I dessa sista har man icke haft något att anmärka mot det sätt, hvarpå denna handel bedrifvits i fullt fournerade specerihandelsbutiker, men en väl grundad klagan har deremot försports från många håll äfven öfver handeln med öl och vin från sådana, merendels i städernas utkanter belägna handelslägenheter, der lagret af de båda nämnda dryckesvarorna torde varit, om icke alldeles den enda, likväl den allra hufvudsakligaste affärgrenen. Det synes därför utskottet, som om lagstiftningen i nu föreliggande hänseende rörande städerna borde gå i den rigtning, som närmare angifves i den af herr Leman i Riksdagens Första Kammare väckta motionen n:o 45, (bland annat att på lämpligt ställe [t. ex. i 8 §] af kongl. förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet införes bestämmelse derom, att hvad genom 1 § af samma förordning är stadgadt om rättighet att i stad idka handel eller annat näringsfång icke skall ega tillämpning å försäljning af vin och maltdrycker). Mot sistnämnda beslut anmäldes reservation af herrar Waldenström, J. Nordin, E. Andersson och J. E. Centerwall, som ansågo, att utskottets betänkande bort i punkt 4:o hafva följande lydelse:

Hvad angår städerna, tror utskottet, att en förening af ölhandel och annan handel är än mindre af behovet påkallad der än på landet. Att

en sådan förening medför verkliga olägenheter, deröfver höres en allmän klagan. Särskildt anmärkningsvärdt i detta afseende är ett nyligen afgifvet utlåtande från polismyndigheten i Göteborg till stadens magistrat, enligt hvilket polismyndigheten anser, att det tilltagande ölfylleriet beror på den rättighet, som hvarje handlande har att sälja öl till afhemtning.

Har man för öfrigt funnit det vara i nykterhetens intresse att såväl för stad som för landet genom lag stadga, att handel med maltdrycker till förtäring på stället — likasom all handel med bränvin — icke må ega rum i förening med annan handel, så torde samma skäl, som motive- rat detta stadgande, kunna med lika rätt anföras för det yrkandet, att icke heller handel med starkare maltdrycker till *afhemtning* må förenas med annan handel.

Icke heller torde denna handel med de starkare maltdryckerna vara för städernas handlande af den betydelse, att dess upphörande i det stora hela vållar dem så afsevärda olägenheter, att de på något sätt kunna sägas uppväga olägenheterna af de nuvarande förhållandena. I alla händelser komma de icke att lida så mycket deraf som landthandlandena.

Annorlunda kan det, såsom inom utskottet blifvit omnämndt, i vissa fall komma att ställa sig med vinhandeln, som hittills i städerna utgjort en afsevärd del af mången specerihandlares affär. Men då det icke kan vara lämpligt, att en alkoholstarkare dryck (vinet) undandrages bestä- melser, som stipuleras för en alkoholsvagare (ölet), och då ju hvarje in- skränkning i förut gällande rättigheter måste medföra större förluster för dem, som af dessa rättigheter förut haft fördel, så har utskottet icke kun- nat finna skäl att i förevarande fall gifva åt handeln med vin större frihet än åt handeln med öl, allra helst utskottet är förvissadt, att det skall gifva anledning till många missbruk.

Då slutligen utskottet vidhåller den i 1896 års utskotts betänkande uttalade mening, att en olika lagstiftning för stad och för landsbygd icke bör förekomma, utan att ett verkligt behof deraf är för handen, men ett sådant behof icke i förevarande fall torde kunna uppvisas, så hemställer utskottet under ofvannämnda förutsättning, att kammaren må för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om sådana be- stämmelser, att icke heller i stad handeln med vin och maltdrycker må förenas med annan handel, hvartill särskild anmälan erfordras.

Frågan förföll emellertid äfven för denna riksdag genom Första Kam- marens afslag.

Här kan ock omnämnas en motion (n:o 145) samma år i Andra Kam- maren med anhållan, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära sådan ändring i kongl. förordningen den 24 oktober 1885, att den, som

på landet, inom annan kommun än den, der tillverkningen sker, vill till afhemtning försälja vin och starkare maldrycker till mindre belopp än två hundra femtio liter, måtte dertill söka tillstånd på samma sätt, som i 11 § af nämnda förordning är stadgadt för erhållande af rätt till försäljning af mindre belopp än tio liter.

Förslaget vann ej utskottets understöd, och det afslogs af kammaren.

III. *Handeln med vin och maldrycker likställande med utskänkning af samma drycker.*

I närmaste sammanhang med frågan om öl- och vinhandels skiljande från annan handel står den om att för rättigheten att för afhemtning hålla till salu vin och maldrycker till mindre quantitet än tio liter skola samma bestämmelser gälla, som nu äro stadgade beträffande utskänkning af samma drycker.

År 1888 väcktes i denna syftning en motion (n:o 91) af herr *O. Andersson* i Lyckorna, som dervid inskränker sig att föreslå åtgärder för *landsbygden*.

Utskottet, som påvisar, att motionen förutsätter, att all handel med der omskrifna drycker i mindre parti än tio liter icke får vara förenad med annan handel, afstyrker motionen hufvudsakligen på grund af följande: Hvad först beträffar, säger utskottet, den af motionären ifrågasatta förändringen i nu gällande bestämmelser angående den mindre partihandeln med vin, har icke motionären till stöd för sin framställning kunnat åberopa något enda på erfarenhet grundadt skäl till förändring i en lagbestämmelse, hvars tillämpning omfattar en tidrymd af två och ett tredjedels år, och har icke heller inom utskottet någon sådan omständighet föreburits, som kunnat gifva utskottet anledning att understödja motionärens framställning i detta afseende, allra helst som det af motionären åberopade syftmålet »att öka nykterheten hos arbetarne» står af en förändring i detta hänseende skäligen oberördt.

Vidkommande härefter afskiljandet af handeln med maldrycker i mindre parti än tio liter från annan handel, hvilket utgör ett nödvändigt villkor för bifall till motionärens förslag, hänvisar utskottet till förut anförd motivering.

Motionen afslogs.

År 1890 upprepar herr *O. Andersson* sin motion (n:o 102) i något

förändrad form. Han hemställer, att Riksdagen ville ingå till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar uti nu ifrågakomna kongl. förordning, att *dels* rättigheten att å landet för afhemtning hålla till salu sådana maltdrycker, som innehålla mera än två volymprocent alkoholhalt, till mindre belopp än tio liter, endast må utöfvas af den, hvilken erhållit rättighet att å landet idka sådan utskänkning af nämnda drycker, som afses i § 3 af förordningen, och *dels* att, rörande sådana maltdrycker, som innehålla mera än två volymprocent alkoholhalt, deras hållande till afhemtning till salu å landet till mindre belopp än tio liter skola i öfrigt gälla samma bestämmelser, som nu äro stadgade rörande utskänkningen af samma drycker. Äfven herr *P. Waldenström* jemte 41 andra af Andra Kammarens medlemmar (motion n:o 141) har upptagit ungefär samma yrkande: att rätt till minuthandel med vin och maltdrycker måtte förvärfvas i samma ordning och på samma sätt, som rätt till utskänkning af dessa drycker nu erhålles. Utskottet afstyrker herr Anderssons motion, emedan bifall skulle föranleda till olika lagstiftning mellan land och stad, men tillstyrker herr Waldenströms, emedan det gifves goda skäl för att kommunerna skulle ega någon bestämningsrätt om försäljning af vin och maltdrycker inom kommunen.

En reservant, herr *Gustaf Berg*, anförde: Utskottet har ansett, att vid förvärfvande af rättighet till försäljning för afhemtning af mindre quantitet än tio liter borde tillämpas den procedur, som i 3, 4 och 5 §§ af ifrågavarande förordning är stadgad i fråga om rätt till försäljning för förtäring på stället, d. v. s. utskänkning*). Denna procedur torde dock vara mindre

*) Nämnda paragrafer lyda:

3 §. Rättighet att annorlunda eller i vidsträcktare omfattning, än i 2 § 1 mom. sägs, dock utan samband med utskänkning af bränvin, till förtäring på stället tillhandahålla allmänheten vin eller maltdrycker må ock, med de undantag och inskränkningar, hvilka här nedan stadgas, kunna af Konungens befallningshafvande, hvarje gång för högst tre år, beviljas; skolande i detta fall försäljningsåret räknas i stad från den 1 oktober och på landet från den 1 november.

4 §. 1. I stad skall magistraten hvarje år inom första hälften af april månad för Konungens befallningshafvande uppgifva de personer, hvilka rättighet till sådan rörelse, som i 3 § sägs, blifvit förlänad för tid, som före ingången af nästföljande försäljningsår icke tilländalöper.

2. I sammanhang dermed och sedan stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstuga blifvit hörd, skall magistraten till Konungens befallningshafvande afgifva utlåtande, huruvida derjemte rättighet att idka sådan utskänkning af vin och maltdrycker, som i 3 § sägs, må andra personer meddelas och, i sådant fall, föreslå utskänkingsställets antal, äfvensom i hvilken trakt af staden, hvarje utskänkingsställe må finnas, i fall föreskrift jemväl i sistnämnda fall anses nödig.

lämplig vid den s. k. »minuthandeln», dels därför att proceduren är mera invecklad, än för nu ifrågavarande ändamål lärer behövas, och dels af den anledning att, med tillämpning af utskottets förslag, »minuthandeln» komme att sammanfalla med utskänkningsen, hvarigenom priset vid minuthandeln otvifvelaktigt komme att fördyras, något, som för den ordentlige konsumenten naturligtvis blefve en olägenhet utan motsvarig fördel i nykterhetens intresse. Rättighet till försäljning af såväl vin som maltdrycker för afhemtning i mindre qvantitet än tio liter bör därför kunna förvärfvas, *hvad landet angår*, i den ordning, 11 § af förordningen redan nu stadgar i fråga om försäljning på landet af vin för afhemtning till mindre belopp än tio liter och, *hvad stad beträffar*, efter magistrats och stadsfullmäktiges hörande, genom tillstånd af Konungens befallningshafvande. Härigenom skulle den s. k. minuthandeln komma att skiljas från utskänkning.

På dessa grunder ansåg sig herr Berg böra föreslå, att, i anledning af herr *P. Waldenströms* m. fl. motion, n:o 141, kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t ville vidtaga sådan förändring i nu gällande förordning om handeln med vin och maltdrycker: *dels* att försäljning af dessa drycker till afhemtning

3. Konungens befallningshafvande fatte derefter beslut i ämnet och gifve magistraten det till känna; dock må ej mot både magistratens och stadsfullmäktiges eller allmän rådstugas afstyrkande beslutas, att näringsidkare enligt 2 mom. skola antagas, ej heller sådana näringsidkares antal bestämmas högre än det, hvarom magistraten och stadsfullmäktige eller allmän rådstuga äro ense eller som, i händelse af skiljaktiga meningar, någondera tillstyrkt.

5 § 1. Vill någon i socken på landet väcka fråga, att sådan utskänkning af vin eller maltdrycker, som i 3 § sägs, må inom socknen idkas eller att, utöfver redan tillåtna utskänkingsställen af omförmälda beskaffenhet, nya sådana må inrättas, göre derom framställning hos kommunalnämndens ordförande inom första hälften af mars månad det år, utskänkningsen skall börja. Kommunalnämnden skall deröfver afgifva yttrande och deri, om bifall till utskänkningsen tillstyrkes, utsätta den eller de trakter, hvarinom utskänkingsställena må vara belägna, hvarefter yttrandet öfverlemnas till ordföranden i kommunalstämman. Denne inhemte inom april månads utgång på kommunalstämma, som blifvit två söndagar å rad pålyst, sockenmännens utlåtande i ämnet. Varder framställningen af både kommunalnämnden och kommunalstämman ogillad, anses frågan förfallen, och må ej utom i det fall, hvarom här nedan i 2 mom. sägs, å nyo väckas förr än i första hälften af mars månad tredje året efter det, då dylik framställning blef ogillad. Har åter endera eller båda tillstyrkt bifall, sände ordföranden i kommunalstämman, inom tre veckor från det stämman hållits, det dervid förda protokoll och kommunalnämndens yttrande jemte eget utlåtande till Konungens befallningshafvande.

2. Derest beviljad rättighet att i den ordning, som i 3 § sägs, inom socken på landet utskänka vin och maltdrycker varder uppsagd eller förverkad, eller af annan anledning upphör under den tid, hvarunder framställning om inrättande af nya utskänkingsställen inom socknen icke i allmänhet är tillåten, må fråga om beviljande af ny utskänkingsrätt i den upphördas ställe väckas å tid och behandlas på sätt, 1 mom. bestämmer.

icke må på landsbygden förenas med annan handel, till hvars bedrifvande särskild anmälan erfordras; *dels ock* att rätt till försäljning af vin och maltdrycker för afhemtning till mindre myckenhet än tio liter må förvärfvas, *å landet* i den ordning, 11 § af ifrågavarande kongl. förordning redan stadgar i fråga om dylik försäljning af vin, och *i stad*, efter magistrats och stadsfullmäktiges hörande, genom tillstånd af Konungens befallningshafvande eller, för Stockholm, öfverståhållareembetet.

Frågan förföll äfven för denna riksdag genom Första Kammarens afslag, oaktadt denna kammares tillfälliga utskott, hvars ordförande var herr S. Wieselgren, kommit till samma slut som Andra Kammarens utskott.

År 1891 afgafs en motion, n:o 4, af herr L. F. Odell, i hvars andra punkt föreslås, att rättighet att idka handel med vin och maltdrycker skall kunna förvärfvas i samma ordning och och på samma sätt, som rätt till utskänkning af dessa drycker nu erhålles». Beslägtadt till sitt innehåll är det förslag, som framställdes i en motion, n:o 20, af herr C. J. Bladh, att kommunalstämman må ega rätt att besluta, hvilka maltdrycker må försäljas, hvilket framställes i sammanhang med förslaget, att tillstånd att försälja maltdrycker till mindre belopp än 10 liter må förvärfvas endast i den ordning, som nu är stadgad för vin, d. v. s. genom den procedur, som innehålles i § 11 af kongl. förordningen den 24 oktober 1885, såsom den då lydde. Liknande yrkanden framställas, ehuru i något annan form och något annat sammanhang, i motionerna n:o 136 af herr N. P. Wallmark och n:o 167 af herr P. Waldenström, med hvilka 59 af Andra Kammarens medlemmar instämt, samt motionen n:o 54 af herr O. J. Andersson i Lyckorna, hvilken upprepar sitt förslag af år 1890. Dessa motioner lyckades, i hvad de afsågo nu ifrågavarande undersökning, ej vinna utskottets understöd, lika litet som Första Kammarens tillfälliga utskotts. Frågan ledde sålunda ej till någon påföljd.

Ej heller 1892 föranledde herr Anderssons motion (n:o 87), hufvudsakligen i samma syfte och ordalag som de föregående åren, till någon Riksdagens åtgärd.

Frågan har sedan dess endast i så måtto varit föremål för Riksdagens pröfning, att i herr M. Alsterlunds m. fl. motion (n:o 213) vid 1896 års riksdag föreslogs, att ingen ölhandel å landet måtte kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall. Samma förslag göres äfven bland annat i en motion (n:o 47), som af herr C. O. Bergman väcktes i Första Kammaren. Äfven en annan motion (n:o 134) af herr O. G. Eriksson i Öfre Odensvi har ett likartadt förslag om ändringar i kongl. förordningen den 24 oktober 1885 och Kongl. Maj:ts stadga den 31 maj 1878 angående skjutsväsendet, så att det i hvarje fall må vara beroende på vederbörande

kommunala myndigheters medgifvande, om och i hvilken utsträckning ölkrogar få inrättas eller fortgå inom kommunen. Dock är det svårt att definiera, hvad motionären menar med »ölkrogar». Menar han dermed utskänkingsställen, faller hans motion ej inom ramen af den speciella fråga, som här behandlats.

Motionerna vunno ej de tillfälliga utskottens understöd och afslogos af Riksdagen.

Hit hör också i viss mån den motion, som vid 1897 års riksdag framlades i Första Kammaren af herr *Ph. Leman* (n:o 85), att bland annat kongl. förordningen den 24 oktober 1885 ändrades derhän, att hvar och en, som önskade rättighet att i *stad* till afhemtning försälja vin och maltdrycker, skulle härom till Kongl. Maj:ts befallningshafvande ingifva ansökning, åtföljd af betyg om god fräjd, samt att Kongl. Maj:ts befallningshafvande icke skulle ega vägra meddela försäljningstillstånd åt någon annan än den, som enligt nu gällande lydelse af 2 § i förordningen den 24 oktober 1885 icke skulle anses berättigad till utskänkning af vin och maltdrycker i sammanhang med värdshusrörelse. Herr Lemans motion vann ej i denna del Riksdagens bifall.

IV. Tillverkares försäljningsrätt.

I kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 förekommer icke något särskildt stadgande angående maltdrycker. Tillverkningen liksom försäljningen deraf ansågs enligt den då gängse uppfattningen vara förtjent af uppmuntran, emedan man trodde, att bruket af maltdrycker skulle kraftigt befrämja försöken att undantränga det farliga bränvinet. Det ansågs då ännu såsom en god lagstiftningsgrundsats att i stället för en farligare sak sätta bruket af en mindre farlig och sålunda göra bruket af denna senare till sin bundsförvandt i kampen mot den förra.

Ännu i den fortfarande gällande kongl. förordningen den 24 oktober 1885 är tillverkarens rätt bibehållen att utan några restriktioner försälja vin och maltdrycker till afhemtning från tillverkningsstället samt att kringföra sådana drycker för försäljning inomhus till derstädes boende och å fartyg. Men denna rätt har under årens lopp vid flera olika tillfällen varit föremål för anmärkningar.

Sålunda väckte vid majriksdagen 1887 herr *P. Näsman* motion, n:o 18, derom, att Riksdagen till 15 § i nämnda kongl. förordning, enligt hvilken kommunalnämnden på landet egde att förbjuda handlande, som höll vin eller maltdrycker till afhemtning till salu, all vidare försäljning af sagda drycker, om det visade sig, att oloflig utskänkning främjades eller oord-

ningar eljest deraf föranleddes, måtte besluta ett tillägg af innehåll att hvad der vore stadgadt om landthandlande skulle äfven gälla om tillverkare af maltdrycker, då han sådana drycker till försäljning kringförde eller läte kringföra.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade motionen, ansåg emellertid den af motionären föreslagna åtgärden vara obehöflig bland annat därför, att enligt utskottets åsigt den af bryggare bedrifna försäljning af maltdrycker vore fullkomligt likställd med och underkastad samma villkor som annan försäljning af dessa drycker enligt 1885 års förordning. Idkande af försäljning af dessa drycker medelst kringförande kunde betraktas antingen såsom utskänkning eller såsom försäljning för afhemtning. I det förra fallet vore försäljningen underkastad de för utskänkning gällande bestämmelser och på det senare fallet vore 15 § i dess dåvarande lydelse redan tillämplig. Utskottet hemställde därför, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Diskussionen i kammaren med anledning af utskottsbetänkandet rörde sig egentligen om en annan äfven deri behandlad motion. Angående det egendomliga skäl, hvarpå utskottet stödt sitt afstyrkande af herr Näsmans motion, yttrade sig märkvärdigt nog ingen mera än motionären, som endast helt lamt förklarade, att han trodde sig veta, att bland juristerna, som skulle tillämpa lagen, vore meningarna i detta fall temligen delade, och något prejudikat, som kunde tjena till ledning för lagens rätta tillämpning, funnes veterligen icke. Motionären ville emellertid ej göra något yrkande om bifall till motionen, som också utan votering afslogs, eller kanske rättare på grund af sin i utskottet undergångna sammankoppling med en annan motion icke utgjorde föremål för något kammarens beslut.

Det var att vänta, att den behandling, som kommit herr Näsmans motion till del, skulle gifva anledning till gensaga vid följande riksdag.

Denna gensaga framställdes i en af herr *Ölander* i Första Kammaren 1888 väckt motion (n:o 18), i hvilken han helt och hållet upptog herr Näsmans förslag. I motiveringen yttrade herr *Ölander* bland annat, att han ingalunda kunde dela den af utskottet vid 1887 års riksdag uttalade uppfattningen, att 1885 års förordning vore tillämplig på tillverkares försäljningsrätt. Han ansåg vidare herr Näsmans förslag vara särdeles mildt och endast afse sjelfva missbruken utan att lägga hinder i vägen för tillverkaren att på ett lagligt och med god ordning öfverensstämmande sätt föryttra sin tillverkning, i hvilket fall något ingripande från kommunernas sida naturligtvis ej kunde komma i fråga.

Första Kammarens första tillfälliga utskott, som behandlade motionen, yttrade derom bland annat: att då handlandenans rättighet till försäljning

af maltdrycker blifvit så inskränkt, att hvarje missbruk från deras sida, ledande till oordningar och allmänna lugnet störande uppträden, måste anses vara i väsentlig mån förebyggt, det skulle vara oegentligt, om lagstiftningen icke vidtoge några åtgärder till förekommande äfven af de missbruk, som i berörda afseende kunde föranledas genom den af tillverkare utaf dylika drycker bedrifna försäljning. Härigenom skulle lätt det välgörande inflytande kunna äfventyras, som med de redan tillkomna lagbestämmelserna åsyftades, och de försäljningsmissbruk, som på ett håll afvärjts, på ett annat håll återkomma i så mycket större skala, som konkurrensen med andra försäljare förminskats. Utskottet ansåg nemligen, i likhet med motionären och de flesta jurister, att ölbryggerierna icke vore i fråga om förytttrandet af sina tillverkningar bundna af de i 1885 års förordning för handlande och andra föreskrifna inskränkningar i rättigheten till försäljning för afhemtning af ifrågavarande drycker. Vid sådant förhållande kunde utskottet ej annat än instämma med motionären deri, att något lagstadgande vore erforderligt, på det att ej tillverkaren måtte såsom dittills intaga en framför alla andra försäljare af maltdrycker gynnad ställning. Å andra sidan, och då maltdrycker måttligt njutna vore icke blott oskadliga utan äfven stärkande och närande, samt tillverkningen af dessa drycker vore en loflig och i många afseenden äfven nyttig näring, borde lagstiftaren endast i högsta nödfall och undantagsvis i dess utöfvande hämmande ingripa. Utskottet hade därför, lika med motionären, icke ansett någon allmänt gällande föreskrift om viss bestämd inskränkning häri böra omedelbart i lag meddelas, så mycket mindre som olika förhållanden i skilda delar af landet kunde göra en dylik inskränkning på det ena stället lika öfverflödig som på ett annat af behovet påkallad. Utskottet fann vidare den ifrågasatta inskränkningen icke i något fall böra utsträckas till den försäljning till afhemtning, som af tillverkaren idkades på hans kontor eller medelst dit ingående requisitioner, utan endast böra afse den försäljning, som under maltdryckernas kringförande i stad eller på landet för bryggeriernas räkning bedrefves med samma drycker.

Utskottet ansåg vidare det ej vara i allmänhet lämpligt eller erforderligt att inom en kommun, der försäljning af nu ifrågavarande beskaftenhet föranledt oordningar, helt och hållet förbjuda densamma för alltid eller för viss tid; hvaremot det kunde vara för ändamålet tillräckligt att föreskrifva en ringare inskränkning, såsom försäljningsrättens förbudande på någon viss allmän väg eller större samlingsplats, vid någon viss lastageplats, fabrik eller annan inrättning eller å viss tid.

Dock vore det icke fullt välbetänkt att i första hand åt kommunalstyrelsen lemna rätten till ett dylikt förbuds meddelande, en rätt, som, om

man också finge antaga att något missbruk dermed till det ena eller andra bryggeriets förmån eller skada icke gerna vore att från en dylik myndighet befara, dock kunde gifva bryggeriegaren anledning att betvifla rättvisan af de mot honom vidtagna åtgärderna. Utskottet hade därför tänkt sig, dels att rätten till sådant förbuds meddelande bäst och med största trygghet kunde öfverlemnas åt högsta polismyndigheten inom orten; och denna rätt borde icke inskränkas blott till att helt och hållet förbjuda den försäljningsrätt, hvarom vore fråga, utan äfven kunna i den rigtning, som utskottet antydt, föreskrifva erforderliga inskränkingar i densamma. Det vore äfven klart, att dylika förbud eller inskränkingar icke borde meddelas utan att den, hvars rätt vore i fråga, äfvensom vederbörande ortsmyndighet blifvit hörda.

Utskottet hemställde därför, att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse skulle anhålla om sådan ändring i 1885 års förordning, att, der tillverkare af maltdrycker hölle sådana drycker till salu medelst kringföring, och oordningar deraf föranleddes, Konungens befallningshafvande måtte ega att, sedan den, hvars rätt vore i fråga, äfvensom i stad magistraten och å laudet kommunalnämnden blifvit hörda, för viss tid eller för alltid förbjuda sådan tillverkare all dylik försäljning inom en eller flera kommuner, eller ock föreskrifva sådana inskränkingar i berörda försäljningsrätt, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Sedan Första Kammaran utan diskussion antagit detta utskottets förslag, kom frågan under behandling i Andra Kammaran, der den hos andra tillfälliga utskottet företogs till handläggning tillsammans med en af herr *Waldenström* väckt motion, som i denna del innehöll förslag derom, att Riksdagen måtte besluta sådant tillägg i 1885 års förordning, att all handel med vin och maltdrycker å allmän väg eller plats blefve alldeles förbjuden, och som härutinnan blifvit af Andra Kammaran till dess berörda utskott återförvisad.

Utskottet, som antog att Första Kammarens beslut skulle vinna Andra Kammarens bifall, hemställde om bifall dertill, dock med den förändring, att efter ordet tillverkare i »klämnen» skulle inryckas orden »eller försäljare», detta därför att efter utskottets tanke återförsäljare eller s. k. öltappare oftare åstadkomma oordningar än bryggeriernas utkörare.

Vid ärendets behandling i Andra Kammaran uppstod en ganska liflig debatt. Under denna yrkades afslag ej blott af herrar Huss och G. Berg, som i utskottet reserverat sig mot beslutet, utan äfven af rådmannen Billing, herr F. G. Sandwall och herr Olof Jonsson i Hof, under det bifall yrkades af herrar Waldenström och Widström. Motståndarne anförde bland annat, att det vore obilligt, om bryggeriegarne skulle drabbas af en

för deras löfliga näring ruinerande påföljd af försäljningsförbud af den anledning, att deras utkörare, utan husböndernas vetskap och kanske just i afsigt att skada dem, företagit sig åtgärder, som vållat oordningar; att det ofta vore omöjligt att skilja den försäljning, som skett efter requisition, från den utan requisition gjorda; att i bryggerierna vore synnerligen stora kapital nedlagda och vid dem vore anställda en stor skara arbetare, som, om denna näring tillintetgjordes, skulle stå utan arbete och bröd, samt att nykterheten ej åstadkommes allenast genom lagstiftningsåtgärder.

Häremot genmälde, att då det vore Konungens befallningshafvande, som skulle meddela förbudet, man ej behöfde befara, att en ordentlig tillverkare skulle straffas för en tjenares förseelse, till hvilken husbonden vore oskyldig; att det vore oegentligt, att kommunalnämnden skulle ega rätt att ingripa mot en handlande, som genom sin försäljning vållade oordningar, men att ingen åtgärd skulle få vidtagas mot en tillverkare eller öltappare, som gjorde sig skyldig till samma fel m. m.

Efter verkställd votering, och sedan bifall till Första Kammarens beslut uppstälts såsom ja-proposition samt afslag derå såsom nej-proposition, seggade nej med 105 röster mot 83.

Vid 1890 års riksdag framställde herr *Ölander* å nyo förslag i ämnet. I en i Första Kammaren väckt motion (n:o 13) erinrade han om hvad han i sin vid 1888 års riksdag väckta motion derom anfört och tillade, att de skäl, som förut framburits till stöd för förslaget, ännu kvarstode och hade blifvit ytterligare styrkta genom det sätt, hvarpå bryggeriegarne fortsatt och, gynnade af motionens utgång, till och med utvidgat den deri anmärkta ut-säljningen af sin tillverkning. Det torde ej kunna förnekas, att en försäljning, utöfvad från på alla vägar och stigar kringfarande ölvagnar, der-vid det inköpta tillätes att på stället invid ölvagnen förtäras, vore ett missbruk fullt ut lika stort som det, hvartill en handlande gjorde sig skyldig, som läte det hos honom inköpta ölet förtäras på stället. Dessa missbruk hade efter 1888 års riksdag mer och mer utbredd sig äfven inom andra orter. I följd häraf upptog motionären det af Första Kammarens första tillfälliga utskott år 1888 tillstyrkta och af kammaren då antagna förslaget.

Kammarens andra tillfälliga utskott vid 1890 års riksdag tillstyrkte förslaget, som också utan diskussion af Första Kammaren bifölls, hvar-efter det äfven af Andra Kammarens andra tillfälliga utskott tillstyrktes, under anförande att, efter hvad utskottet erfarit, oordningar icke sällan uppstode vid de tillfällen, då tillverkare af maldrycker hölle sådana drycker till salu medelst kringföring, samt de missbruk, som dervid understundom förekomme, lika litet borde lemnas opåaktade som andra missbruk vid maldrycksförsäljning.

Nu var intresset för frågan i denna kammare vida starkare. En mängd talare förordade varmt förslaget, och vid votering segrade det med 113 ja mot 58 nej.

Riksdagen aflät derefter den 19 maj 1890 skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om den beslutade ändringens vidtagande.

Med anledning af Riksdagens skrifvelse hördes vederbörande myndigheter, hvilka med några få undantag tillstyrkte en förändring i nu afsedda lagstifning i den af Riksdagen angifna rigtning, under det några länsstyrelser framhöllo dels behovet af lagstiftning rörande öltapparne, dels behovet af en föreskrift, hvarigenom en tillverkare af maltdrycker blefve i afseende å den försäljning af dylika drycker till afhemtning, som af honom idkades annorstädes än å tillverkningsstället, underkastad samma bestämmelser, som gälde för handlande, som idkade dylik försäljning.

Kongl. Maj:t fann emellertid de af Riksdagen önskade bestämmelserna icke vara af beskaffenhet att kunna obetingadt godkännas. I stället beslöt Kongl. Maj:t på vederbörande föredragandes förslag att inhemta Riksdagens yttrande öfver åtskilliga af honom ifrågasatta förändringar i 1885 års förordning. Dessa förändringar, som sedan återfunnos i kongl. kungörelsen den 10 juli 1891, afveko i en hufvudsaklig punkt från Riksdagens yrkande. Deri afsågs, att den i dess skrifvelse den 19 maj 1890 ifrågasatta förändring skulle gälla icke blott för landsbygden, utan äfven för städerna. Så långt ville Kongl. Maj:t ej gå, utan ansåg, att den borde gälla endast landet och det *icke planlagda* stadsområdet.

Föredraganden åberopade i detta syfte yttrande från en länsstyrelse och förmenade, att inskränkningar i den ambulatoriska maltdryckshandeln icke vore behöfliga i städerna, der dels maltdryckers kringförande till salu annorledes än för afyttrande inom hus eller å fartyg mindre ofta förekomme, dels ock polisbevakningen i allmänhet vore tillräcklig att förekomma möjliga oordningar. Härom yppade sig också olika meningar vid frågans behandling i Riksdagen. Lagutskottet, dit kongl. propositionen hänvisades, ansåg, att stad och landsbygd borde alldeles likställas, men Första Kammaran beslöt efter votering med 55 röster mot 41, att förklara, att kammaran ej fann skäl till någon erinran mot Kongl. Majts framställning.

I Andra Kammaran godkändes utan votering hvad utskottet föreslagit.

Skrifvelse afläts sedan härom till Kongl. Maj:t den 6 maj 1891, och Kongl. Maj:t utfärdade den 10 juli 1891 kungörelse, som med två undantag ännu är gällande och i hvilken i afseende på inskränkningarna i rätten till kringföring stads planlagda område undantogs.

De två förändringar, som 15 § i förordningen undergått efter 1891, hafva afsett följande detaljer.

Redan under behandlingen vid 1891 år riksdag af Kongl. Maj:ts nyssberörda proposition yttrades i Första Kammaren af herr Ölander, att han fruktade, att tillverkares rätt att genom kringföring utbjuda och afyttra sina tillverkningar inom hus eller å fartyg kunde urarta derhän, att en ölutkörare kunde någonstädes inom hus å landet uppslå sin försäljning och att en fullständig ölkrog der kunde komma att uppstå. Bestämmelsen borde därför gifvas den lydelsen: dock att etc. — — inom hus åt derstädes boende eller å fartyg åt derstädes anställdt manskap eller befäl. Dock gjorde talaren derom ej något yrkande.

I Andra Kammaren berörde herr Lilienberg samma ämne, då han yrkade, att kringföringsrätten skulle förtydligas derhän, att den afsåg utbudande och afyttring i enskilda hushåll eller eljest inom hus. Yrkandet härom afslogs. Frågan återkom vid 1896 års riksdag. Då väcktes ett flertal motioner rörande tillverkares försäljningsrätt, bland hvilka här må nämnas 3 i Andra Kammaren, den ena (n:o 212) af herr *D. Persson* i Tällberg m. fl., i hvilken yrkades, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära sådan ändring i kongl. förordningen 1885, att hvad i nämnda förordning under vissa vilkor stadgades om rätt till kringföring till försäljning af vin och maltdrycker på landsbygden måtte upphävas, så vidt dylik kringföring ej afsåge försäljning inomhus eller å fartyg; den andra (n:o 224) af herr *A. E. Baaz*, som yrkade, att det i då gällande förordning meddelade förbud att å landet utan särskildt tillstånd försälja maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än 10 liter gifves en sådan utsträckning, att det äfven komme att gälla kringföring å landet af vin och maltdrycker till försäljning, dock att hvad sålunda komme att stadgas icke finge ega tillämpning å utbudande och afyttring af nämnda tillverkningar inomhus till derstädes boende och å fartyg; och den tredje (n:o 66) af herr *Arhusiander*, som önskade, att förbudet att å landet utan särskildt tillstånd försälja maltdrycker för afhemtning till mindre quantitet än 10 liter måtte utsträckas att gälla för bryggeriernas ölutkörare vid försäljning af maltdrycker å landet på vägar och andra allmänna platser.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemstälde med anledning häraf, att kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring af den i förordningen 1885 införda kongl. kungörelsen den 2 juni 1893, att åt det i denna kungörelse meddelade förbudet att å landet utan särskildt tillstånd försälja maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än 10 liter gifves en sådan utsträckning, att det äfven komme att gälla kringföring å landet af vin

och maltdrycker till försäljning, dock att hvad sålunda komme att stadgas ej måtte ega tillämpning å utbudande och afyttring af nämnda drycker inomhus till derstädes boende eller å fartyg.

Sedan Andra Kammaren utan votering antagit denna hemställan, blef den äfven af Första Kammaren, på tillstyrkan af dess första tillfälliga utskott, likaledes utan votering bifallen.

I Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t den 15 maj 1896 anfördes härom bland annat följande.

I förordningen vore i fråga om försäljning för afhemtning såväl författningens förutsättningar för inskränkande åtgärders vidtagande som åtgärdernas beskaffenhet alldeles lika med dem, som i § 15 mom. 2 funnes angifna i fråga om försäljning genom kringföring. Men oaktadt tillvaron af stadgandet i § 15 mom. 1 hade Kongl. Maj:t efter Riksdagens hörande ansett nödigt att genom kungörelse den 2 juni 1893 meddela förbud att på landet utan särskildt tillstånd sälja vin och maltdrycker till mindre belopp än 10 liter. Härigenom hade rätten att på landet försälja maltdrycker till afhemtning inskränkts utan afseende på om missbruk egt rum eller icke. Naturligt syntes då vara, att äfven den i mom. 2 omtalade försäljning genom kringföring ställdes under samma bestämmelser. Ty svårligen kunde bestämmelserna i mom. 2 vara ett kraftigare medel att stäffa missbruk vid försäljning genom kringföring, än de stadganden af enahanda innehåll, som förekomme i mom. 1, visat sig vara vid försäljning för afhemtning; och det torde vara klart, att nyssnämnda förbud måste medföra, att försäljarne af dessa drycker så mycket ifrigare begagnade sig af utvägen att genom kringföring å landsbygden afyttra sagda varor. Men derigenom äfventyrades alldeles det välgörande inflytande, som åsyftades med 1893 års kungörelse.

Riksdagen ansåge fördenskull, att åt 11 § i förordningen borde gifvas den förändrade lydelse, att den kunde tillämpas äfven för dem, som försålde maltdrycken genom kringföring. Utan att handlande med och kringförare af dessa drycker inom en landskommun i denna del blefve likställda, ansåge Riksdagen, att den nämnda paragrafen icke kunde verka ett sådant främjande af nykterheten, som med densamma afsetts.

Att emellertid ett undantag från det åsyftade förbudet gjordes för försäljning i hemmen och hushållen inomhus samt å fartyg, ansåge Riksdagen oundvikligt och ofarligt; och genom en närmare bestämning af uttrycket inomhus borde framhållas, att lagen med undantaget afsåge endast boningshus. Lämpligen torde detta kunna angifvas genom att till sagda uttryck foga orden »till derstädes boende».

På grund af det sålunda anförda anhöll Riksdagen om den här ofvan refererade, af kamrarne beslutade förändring i då gällande författning.

Vid 1896 års riksdag förekommo äfven några motioner, som rigtade sig mot rätten att, när som helst och under alla förhållanden, fritt försälja och utlemna maltdrycker från tillverkningsställen såväl å landet som i stad. Dessa voro:

Herr *Arhusianders* (n:o 66). Han fann det vara ett på flera ställen existerande missbruk, att bryggerierna hölle sina försäljningsställen öppna under sön- och helgdagar. Maltdrycksförsäljningen under nämnda tid utöfvade ett mycket störande inflytande på söndagens helgd. Motionären ville därför hafva införd bestämmelse derom, att försäljning af maltdrycker å tillverkningsstället icke finge ega rum å sön- och helgdagar emellan klockan 6 om morgonen och 9 om aftonen.

Herr *Geethes* (n:o 139). Han fann det vara i hög grad förargelseväckande, när i städer och på större platser, der bryggerier vore anlagda, maltdrycker kunde flaskvis från bryggerierna utlemnas under loppet af sön- och helgdagar, då vanligen ett större antal sysslolöst folk vore i rörelse. Han ville därför, att försäljning till afhemtning från tillverkningsställe ej skulle vara tillåten på sön- och helgdagar.

Herr *Eklunds* (n:o 227). Han ansåg det nödvändigt, att förbud meddelades icke allenast mot försäljning, utan äfven mot utlemning af maltdrycker från tillverkningsställe under sön- och helgdagar emellan klockan 6 f. m. och 9 e. m. Motionären ansåg, att förbud endast mot försäljningen skulle komma att kringgås på det sätt, att varan inköptes på lördagen, men utlemnades först på söndagen, hvarjemte han framhöll äfven bryggeriarbetarnes rättmätiga kraf på söndagshvila.

Herr *Göthbergs* (n:o 230). Han framhöll, att det vore inkonsequent, att myndigheterna icke skulle ega rätt att på något sätt ingripa mot en tillverkare, om han sålde sin vara å tillverkningsstället med den påföljd, att oordningar deraf vållades. Han ville därför, att den i 15 § 1 mom. medgifna rätt att ingripa vid försäljning till afhemtning skulle gälla äfven med afseende å tillverkares försäljning vid tillverkningsstället.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställde med anledning af dessa motioner, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i 15 § 1 mom. i förordningen den 24 oktober 1885, sådan denna paragraf lydde i kongl. kungörelsen den 10 juli 1891, att magistraten i stad och kommunalnämnden å landet måtte medgifvas rätt att, när oloflig utskänkning fränjades eller oordningar eljest föranleddes genom försäljning till afhemtning af vin och maltdrycker från tillverk-

ningsställe, stadga sådana inskränkningar i afseende å denna försäljning, som kunde finnas af omständigheterna påkallade.

Utan diskussion biträdde Andra Kammaren denna hemställan, hvar efter afven Första Kammaren, på förslag af dess första tillfälliga utskott, biträdde Andra Kammarens beslut.

I Riksdagens skrivelse den 15 maj 1896 anfördes härom bland annat:

Uppenbarligen finnes det icke någon anledning, hvarför samhället mer borde tolerera, att oloflig utskänkning främjades eller oordningar för-
anleddes genom försäljning från tillverkningsställe än genom försäljning från handelsbod. Att oordningar lika lätt kunde uppstå genom den förra handeln som genom den senare, torde ej kunna förnekas, i synnerhet när det vore fråga om bryggerier på landsbygden. I 15 § 1 mom. vore rättighet tilldelad magistrat eller kommunalnämnd att för viss tid eller för alltid förbjuda försäljaren all vidare försäljning af nämnda drycker. Så långt syntes man likväl ej böra gå emot en tillverkare. Men väl borde lagen gifva myndighet rätt att, när oordningar uppkomme i följd af den omedelbara afhemtningen af vin och maltdrycker från tillverkningsställe, hämmande ingripa genom att stadga sådana inskränkningar i afseende å försäljningen, som finnes af omständigheterna påkallade. Deri innebures då rätt att, när omständigheterna dertill gifve anledning, förbjuda försäljningen på sön- och helgdag vare sig under hela dagen eller under vissa timmar deraf.

Med anledning häraf anhöll Riksdagen om den af begge kamrarne beslutade förändring af 15 § 1 mom. i förordningen.

Genom kongl. kungörelsen den 16 juli 1897 har Kongl. Maj:t derefter till vissa delar tillmötesgått de af Riksdagen sålunda uttalade önskningsmål.

I förordningens 1 § bestämdes, att det deri stadgade undantaget skulle gälla vid kringföring för försäljning inomhus till *derstädes boende* eller å fartyg.

I 11 § utsträcktes skyldigheten att söka tillstånd till näringens bedrivande afven till den, som ville på landet kringföra vin och maltdrycker för försäljning till mindre belopp än 10 liter; och i 12 § meddelades straffbestämmelser för den, som utan tillstånd kringförde och försälde dylika drycker till mindre än nämnda belopp.

I 15 § utsträcktes rätten för magistrat eller kommunalnämnd att under vissa förutsättningar ingripa vid försäljning till afhemtning afven till den af tillverkare å tillverkningsstället för afhemtning idkade försäljning så till vida, att förbud finge meddelas mot försäljning vid marknad, kungjord allmän torgdag, läger eller annat vapenöfningsmöte, mönstring, ting, auktion eller annan till folksamling föranledande förrättning, eller då eljest större

folksamling egde rum; hvarjemte i samma paragraf 2 mom. efter orden inomhus infördes orden: *till derstädes boende.*

V. Alkoholgräns mellan olika slag af maltdrycker.

Vid behandlingen af frågor rörande ordnandet af handeln med vin och maltdrycker har sedan flera år tillbaka det önskningsmålet framhållits, att man skulle få en olika lagstiftning för de starkare och för de svagare maltdryckerna.

Frågan härom synes först hafva framträdtt i en vid 1887 års riksdag af herr *E. Wretling* väckt motion (n:o 117), att maltdrycker af mera än 3 volymprocent alkohol skulle underkastas samma bestämmelser, som gälla för försäljning af vin på landet, och skulle alltså maltdrycker af lägre alkoholhalt kunna fritt försälas. Denna motion blef emellertid på grund af Riksdagens upplösning ej slutbehandlad och återkom sedan icke.

Vid 1889 års riksdag framträder denna tanke i 2 motioner.

Herr *P. Truedsson*, med hvilken 5 af Andra Kammarens ledamöter instämde, yrkade i en inom den kammaren väckt motion (n:o 147), att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring i 10 § i 1885 års förordning, att den, som ikade handel i öppen bod, icke måtte tillåtas att vare sig till afhemtning eller till försäljning på stället sälja vin eller maltdrycker, som innehölle mer än 2 viktprocent alkohol.

Sedan motionären skildrat de olägenheter, som vållades genom handlandes rätt att försälja öl till afhemtning, anförde han, att för att bryta udden af den anmärkning, som vid flera tillfällen blifvit mot förslaget framställt, eller att äfven svagdricka genom förslagets antagande skulle underkastas en oberättigad inskränkning, ville han föreslå, att det föreslagna förbudet skulle gälla endast sådana maltdrycker, som innehölle mer än 2 viktprocent alkohol.

Herr *E. Svensson* i Karlskrona (n:o 67) önskade ett tillägg till kongl. förordningen af följande lydelse:

»Med maltdrycker enligt denna förordning förstås sådana maltdrycker, som innehålla mer än 2 volymprocent alkohol».

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott fann vid behandlingen af herr Truedssons motion den omständigheten, att alkoholmängden afsevärdt ökades i maltdrycker äfven efter deras tappning i bryggeriet och utlemnande till afsalu, i så hög grad komplicera hvarje kontroll, som grundade sig på alkoholhalt, i synnerhet då siffran vore så låg som föreslagits, att kontrollen omöjliggjorde hvarje rimlig tillämpning. Sveriges bryggerier, som uppginge till ett antal af omkring 400, tillverkade nästan alla svag-

dricka och utlemnade detta till återförsäljare, som kunde beräknas till omkring 1,500 stycken. Hos alla dessa skulle kontroll utöfvas.

Hvad åter vinet beträffade, anfördes af utskottet, att oblandadt vin med så ringa alkoholhalt som 2,5 volymprocent ej torde finnas i Sverige, hvarför motionen innebure förbud mot äkta vins försäljning i öppen bod.

Utskottet hemställde därför, att herr Truedssons motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Svensson hade till stöd för sitt yrkande anført, bland annat, att vid en mängd hembryggerier tillverkades maltdrycker af så ringa alkoholhalt, att dessa drycker icke kunde anses berusande. De hölle i allmänhet icke öfver 2 volymprocent alkohol, men vore rika på maltextrakthalt och således närande, hvarför de såsom jemväl billiga ofta användes af den arbetande befolkningen. Det vore därför skäl att i förordningen göra skilnad på olika slag af maltdryck.

Utskottet instämde häri och hemställde om bifall till motionen.

Vid behandlingen af motionerna i Andra Kammaren afslogs herr Truedssons utan någon egentlig strid. Herr Svenssons föranledde en stunds diskussion, men det syntes, att opinionen ännu ej var stark därför. Vid verkställd votering föll frågan med 94 röster mot 70.

Frågan återkom vid 1890 års riksdag i 3 inom Andra Kammaren väckta motioner:

af *herr Liss Olof Larsson* (n:o 5), som föreslog skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om det tillägg till och ändring af 1885 års förordning, att densamma måtte afse endast sådana maltdrycker, som innehålla mer än 2 volymprocent alkohol;

af *herr E. Svensson* (n:o 80), som ville hafva sådan förändring i förordningen, att de maltdrycker, som ej hölle öfver 2 volymprocent alkoholhalt, icke skulle vara hänförliga under samma förordning; och

af *herr O. Andersson* (n:o 102), som med sin motion afsåg strängare bestämmelser angående rätt till försäljning af maltdrycker, som innehölle mer än 2 volymprocent alkoholhalt.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott omfattade äfven detta år förslaget med sympati och hemställde, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om sådan förändring i 1885 års förordning, att densamma endast skulle afse sådana maltdrycker, som innehölle mer än 2 volymprocent alkohol.

Utskottet stödde sig på ett af professoren J. O. Rosenberg meddeladt utlåtande angående de undersökningsmetoder af maltdryckers alkoholhalt, som då voro kända, och ansåg, att några verkliga vanskligheter för ett dylikt bestämmande ej vore att befara.

Inom kammaren hade sedan föregående året situationen så förändrat sig, att flertalet af talarne nu yttrade sig därför, och motståndet var ganska svagt.

Herr Olof Jonsson i Hof framkom med det förslaget, att man borde tillåta de svagare och från förordningens föreskrifter fria maltdryckerna innehafva 3 volymprocent alkoholhalt.

Denna tanke vann understöd af ett par talare, men vid slutliga afgörandet blef det emellan rent bifall till eller afslag å utskottets hemställan, som slaget stod, och nu fick bifall majoritet med 117 röster mot 62.

Första Kammarens andra tillfälliga utskott behandlade derefter frågan och hemställde, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut, men Första Kammaren fans dertill ej benägen, utan afslog utskottets hemställan utan votering.

Motionärerna *O. Andersson* och *E. Svensson* återkommo med frågan vid 1891 års riksdag (n:is 54 och 107).

Den förre berörde å nyo frågan om skärpning af vilkoren för rätt till handel med maltdrycker, som hålla mer än 2 volymprocent alkoholhalt; och den senare ville fortfarande, att de maltdrycker, hvilka innehölle så låg alkoholprocent, att de icke kunde anses verka berusande, skulle varda undantagna från bestämmelserna i gällande förordning.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott vände sig till 2 sakkunnige, professor *P. Klason* och ingenjören *A. W. Cronqvist*, och fann deras utlåtanden visa, att en gränslinie borde kunna laggiltigt uppdragas emellan starkare och svagare maltdrycker.

Utskottets hemställan formulerades detta år så, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville utreda, huru på det mest praktiska sätt en gräns kunde bestämmas emellan svagdricka å ena sidan och starkare maltdrycker å den andra, samt att Kongl. Maj:t på grund af sådan utredning ville vidtaga de förändringar i 1885 års förordning, att en sådan gräns bestämdes samt att handeln med svagdricka undandrogen de inskränkande bestämmelser, som nu gälde för handeln med maltdrycker i allmänhet, samt ställes på samma linie som handeln med de i § 8 af nämnda förordning omförmälda dryckerna.

Utän diskussion eller votering bifölls utskottets hemställan af Andra Kammaren; men Första Kammaren afslog densamma på tillstyrkan af dess första tillfälliga utskott.

År 1892 upptogs frågan på nytt i Andra Kammaren af dels herr *O. Andersson* (n:o 87) och dels herr *Waldenström*, som på sin motion i ämnet (n:o 169) erhöill 73 kammarledamöters underskrifter.

Herr Waldenström upptog i sin motion det af föregående Riksdags

Andra Kammare fattade beslut. Denna kammares andra tillfälliga utskott åberopade motiveringen föregående året och hemställde om bifall till motionen i denna del, hvilket också utan diskussion eller votering blef Andra Kammarens beslut.

Första Kammarens första tillfälliga utskott hemställde om afslag å medkammarens beslut; men efter en ganska vidlyftig diskussion beslöt Första Kammaren med 50 röster mot 40 att biträda Andra Kammarens beslut.

I skrifvelse den 30 april 1892 yttrade med anledning häraf Riksdagen, bland annat, att Riksdagen ansåge förslaget att bereda en lättare tillgång till åtkomsten af svagdricka, hvilken i någon mån närande läskedryck för de mindre bemedlade blifvit, snart sagdt, en nödvändighetsvara, samt att på sådant sätt undanröjda eller åtminstone inskränka anledningarna för dem att förtära de dyrare och mera berusande maltdryckerna vara synnerligen beaktansvärdt och böra af statsmagtarna understödjas, för så vidt en följdriktig lagstiftning i detta ämne kunde åstadkommas samt lagens tillämpning läte sig praktiskt genomföra.

Riksdagen, som ansåge i hög grad önskvärdt, att en bestämd alkoholgräns mellan starkare och svagare maltdrycker blefve i lag bestämd, men som saknade förutsättningar att gifva anvisning, huru detta lämpligast kunde ske, anhölle därför om utredning och lagförändring, på sätt i motionen föreslagits.

Vid föredragning af detta ärende i statsrådet den 17 mars 1893 anförde departementschefen — efter att hafva redogjort, bland annat, för innehållet af ett i anledning af Riksdagens skrifvelse från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå infordradt underdånigt utlåtande — att det syntes vara ådagalagdt, att det svårligen läte sig göra att i fråga om vilkoren för försäljning fastställa en gräns emellan svagdricka och andra maltdrycker, utan att de bryggerier, som tillverkade svagdricka, underkastades en kontroll, gående ut derpå, att vörten, när den sattes till jäsning, icke hade för hög extrakthalt; men då en sådan kontroll måste blifva förenad med dryga kostnader, syntes den icke kunna ifrågakomma annat än i förening med beskattning af maltdrycker. Frågan om bestämmandet af en dylik gräns ansågs därför då böra förfalla.

Lagutskottet vid 1893 års riksdag förklarade, att det lika med Kongl. Maj:t ansåg det vara ådagalagdt, att det svårligen läte sig göra att i fråga om vilkoren för försäljning bestämman en gräns emellan svagdricka och andra maltdrycker.

• I Andra Kammaren uppträdde emellertid en mängd talare, som beklagade, att Kongl. Maj:t ansett sig böra låta frågan förfalla, och äfven klandrade lagutskottet, att det instämt i Kongl. Maj:ts uppfattning.

Vid riksdagen år 1896 återupptogs frågan i 2 motioner i Andra Kammaren:

den ena af herr *Waldenström* (n:o 20), som yrkade, att en gräns måtte bestämmas emellan öl och svagdricka; och

den andra af herr *John Olsson* (n:o 210) och åtskilliga andra ledamöter af kammaren, hvilka yrkade: att en gräns bestämdes emellan å ena sidan s. k. svagdricka och å andra sidan de starkare maltdryckerna, samt att handeln med svagdricka undandrogenes de inskränkande bestämmelser, som gälde för handeln med maltdrycker i allmänhet, och ställes på samma linie som handeln med de i 8 § af 1885 års förordning omförmälda drycker.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade dessa motioner, hemställde efter en vidlyftig utredning, vid hvilken fogades betänkanden af sakkunniga personer, 1:o) att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns emellan svagdricka och starkare maltdrycker samt dervid, om det praktiskt läte sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse; och 2:o) under förutsättning af bifall till 1:o), att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, det ville Kongl. Maj:t förklara, att handeln med svagdricka skulle vara fri från alla de inskränkande bestämmelser, som nu gälde handeln med maltdrycker i allmänhet, och att dessa bestämmelser följaktligen hädanefter endast skulle vara tillämpliga för handeln med de starkare maltdryckerna.

Denna utskottets hemställan bifölls af Andra Kammaren, dock beträffande 1:o) efter votering med 86 ja mot 50 nej.

I Första Kammaren fann förslaget deremot ej understöd; kammaren vägrade på hemställan af sitt första tillfälliga utskott utan votering att biträda medkammarens beslut.

Följande år 1897 upprepade herr *Waldenström* (motion n:o 143) sitt förslag, och med honom instämde ett stort antal af Andra Kammarens ledamöter.

Den af dem afgifna motionen upptog i hufvudsak det beslut, som Andra Kammaren året förut fattat.

Denna kammares andra tillfälliga utskott hemställde, under åberopande af förut verkställd utredning och med framhållande af, bland annat, att den i motionen uttalade tanken äfven funnit uttryck inom norska Stortinget, att kammaren måtte 1:o) besluta lika med 1:o) vid 1896 års riksdag; och 2:o) under det 1896 upptagna vilkor besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle anhålla, att handeln med svagdricka måtte frigöras från de inskränkande bestämmelser, som nu gälde handeln med maltdrycker i allmänhet.

Utskottets hemställan bifölls efter votering rörande 1:o) med 111 ja mot 82 nej; men Första Kammaren afslog äfven detta år förslaget utan votering, sedan dess första tillfälliga utskott hemställt om afslag.

VI. *Konungens befallningshafvandes rätt att meddela tillstånd till försäljning.*

Angående den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att meddela tillstånd till ölförsäljning hafva olika önskningsmål framställts.

År 1888 väckte herr *E. Åkerlund* motion (n:o 117) i Andra Kammaren med yrkande om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om sådan förordnings utfärdande, som fråntoge Konungens befallningshafvande all rätt att utan kommunalstämmas och kommunalnämnds medgifvande lemna någon sorts tillåtelse för försäljning på landet af vin och maltdrycker till förtäring på stället och tillerkände såväl Konungens befallningshafvande som kommunalstämman rätt att utfärda förbud mot all sådan handels bedrifvande, derest någon af dessa myndigheter funne sådant lämpligt och nyttigt. Motionären ansåg, att den Konungens befallningshafvande medgifna rätten att under nära ett års tid för hvarje gjord ansökning utan att höra kommunalnämnd eller stämma lemna tillstånd till utskänkande af ifrågavarande drycker kunde lätt förlama den kommunala ordningsmagtens åtgöranden.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställde i anledning af denna motion, att Riksdagen skulle anhålla, att § 7 mom. 1 i 1885 års förordning skulle erhålla följande lydelse:

Vid helsobrunn eller badort, på passagerarefartyg eller å jernvägsstation må för bestämd tid, kortare än år, rättighet till utskänkning af vin eller maltdrycker meddelas af Konungens befallningshafvande, när vederbörande derom gjort anmälan. Vid andra tillfällen, der världshusrörelse eller utskänkning af annan anledning kan komma i fråga att under endast någon del af året utöfvas, må tillstånd dertill af Konungens befallningshafvande gifvas endast efter kommunalnämnds och kommunalstämmas medgifvande.

Efter en kort debatt afslogs utskottets hemställan af kammaren med 79 röster mot 66.

År 1896 väckte i Andra Kammaren herr *O. G. Eriksson* motion (n:o 134) med yrkande, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i §§ 1, 7, 9 och 22 i 1885 års förordning samt af §§ 8 och 28 i 1878 års stadga angående skjutsväsendet,

att det i hvarje fall måtte vara beroende på vederbörande kommunala myndigheters medgifvande, om och i hvilken utsträckning ölkrogar finge inrättas eller fortgå inom kommunen.

Motionären ansåg, att hufvudvilkoret för en god lag vore, att den gälde lika för alla.

Vidare väckte herr *Alsterlund* m. fl. yrkande, att ingen ölhandel skulle kunna tillåtas utan vederbörande kommuns hörande och bifall.

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 trodde emellertid ej, att större likformighet i afseende å lagens tillämpning skulle vinnas, då de olika kommunerna vid de ifrågavarande undantagsfallen skulle komma att hafva ganska olika uppfattning, hvarför utskottet hemställde, att motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

VII. *Utskänkning å jernvägsstationer.*

Förhållandena vid statens och enskilda jernvägar med afseende å utskänkning af vin och maltdrycker hafva vid ett par tillfällen inom riksdagen varit på tal.

År 1891 väcktes i Andra Kammaren härom 2 motioner.

Den ena af herr *J. Johnsson*, (n:o 25) som ville hafva sådan ändring i bestämmelsen angående tillhandahållandet af maltdrycker vid station å statens jernvägar, att magistrat och kommunalnämnd måtte, der oordningar af försäljningen uppstode, förbjuda utskänkning under annan tid, än då personförande tåg vid samma station gjorde uppehåll för att bereda resande tillfälle intaga måltider, likasom att försäljning skulle vara tillåten till de å hotellet boende resande.

Denne motionär ansåg den obegränsade rätt att tillåta utskänkning af maltdrycker, som hittills gällande författningar ansett ligga i jernvägsstyrelsens hand, hafva vållat betänkliga missbruk och försvårat ordningens upprätthållande. Dessa missbruk hade ej kunnat af kommunalmyndigheterna hämmas. Detta vore stridande mot principerna i 1885 års förordning och mot den allmänt erkända grundsatsen, att dylika myndigheter kunde vid behof förbjuda utskänkning af rusgifvande drycker.

Den andra af herr *N. Olsson* och 45 andra ledamöter af kammaren (n:o 166), hvilka yrkade, att å statens jernvägar dels antalet utskänkingsställen, så vidt möjligt, inskränktes, dels utskänkingen i öfrigt så ordnades, att ändamålet med den kommunerna medgifna rätt att sjelfva bestämma öfver eller rent af förbjuda sådan mindre än hitintills äfventyrades och att

icke, såsom ofta nu vore fallet särdeles om sön- och helgdagar, ordningens och nykterhetens upprätthållande försvårades eller rent af omöjliggjordes i följd af utskänknigen vid ifrågavarande privilegierade utskänkingsstälén.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställde i anledning af dessa motioner, att Riksdagen måtte besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att, sedan de af kongl. jernvägsstyrelsen i dess skrifvelse till Konungen den 17 april 1891 bebådade allmängiltiga ordningsreglerna för utskänkning af vin- och maltdrycker å stationer vid statens jernvägar blifvit utfärdade, Kongl. Maj:t täcktes meddela nådig bestämmelse om att, der sådan utskänkning visade sig framkalla missbruk eller oordningar, vederbörande polis- och kommunalmyndighet måtte ega ingripa på enahanda sätt, som gällande förordning angående utskänkingsrörelse stadgade för dylikt fall vid annorstädes idkad försäljning af vin och maltdrycker.

Denna hemställan bifölls af Andra Kammaren, men förkastades af Första Kammaren i enlighet med dess tillfälliga utskotts hemställan och på grund af att, sedan jernvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse förklarar sig hafva beslutat, att efter det erfarenhet vunnits om verkan af de mera detaljerade ordningsregler, som meddelats af intendenterna för femte och sjetten trafikdistrikten, utfärda generella bestämmelser för samtliga restaurationer vid stambanornas stationer, att träda i kraft i stället för de föreskrifter, som förut varit gällande, det icke ansågs nödvändigt att, innan sådana bestämmelser blifvit af styrelsen utfärdade och kungjorda, hos Kongl. Maj:t anhålla om det ifrågasatta tillägget till förordningen i ämnet.

I herrar *O. G. Erikssons* och *Alsterlunds* motioner vid 1896 års riksdag derom, att ölförsäljning i hvarje fall skulle bero på kommunalmyndighets bifall, låg också yrkande om borttagande af jernvägsstyrelsens beslutanderätt.

Med afseende å denna del af motionen anförde andra tillfälliga utskottet såsom skäl för sitt afslagsyrkande, att ordningsregler för statsbanornas restaurationer i juli månad år 1894 utfärdats och att af dem torde framgå, att numera öl- och vinutskänknigen vore ordnad på ett sätt, som, så vidt utskottet hade sig bekant, icke vållat några klagomål.

Kammaren afslog motionen.

Vid 1897 års riksdag föreslog herr *A. Hedin* i en motion (n:o 160), att Riksdagen skulle anhålla om sådan ändring i 1885 års förordning, att tillstånd till sådan utskänkning vid statens jernvägsstationer af vin och maltdrycker, hvarom förordningens § 2 handlade, måtte af Konungens befallningshafvande meddelas under iakttagande af enahanda vilkor, som angående beviljandet af tillstånd till sådan utskänkning inom området för station vid enskild

till persontrafik upplåten jernväg nu vore gällande; och att rättighet att annorlunda eller i vidsträcktare omfattning, än i 2 § 1 mom. sades, utskänka vin eller maltdrycker vid statens eller enskilda jernvägars stationer ej finge i något fall beviljas.

Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 afstyrkte motionen under anförande, bland annat, att jernvägsstyrelsen vore beslutet att underkasta ordningsreglerna för restaurationsrörelsens utöfvande vid statens jernvägar en revision i syfte att bestämma serveringstiden uteslutande med hänsyn till jernvägsresandenas betjenande.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

VIII. Utskänkning å fartyg.

Beträffande utskänkning ombord å passagerarefartyg yrkade vid 1891 års riksdag herr *N. Ohlsson* och 45 andra ledamöter af Andra Kammaren i motion (n:o 166), att 7 § 2 mom. i 1885 års förordning måtte erhålla denna lydelse:

»Rättighet till sådan utskänkning å passagerarefartyg sökes hos Konungens befallningshafvande i det län, hvarest fartygets rederi har sitt hufvudsäte, och må endast ske till förtäring ombord å fartyget samt, då fartyget ligger i hamn, icke utom till besättningen ega rum annorstädes än i fartygets restaurationslokal och endast till dem, som der intaga måltid. Å passagerarefartyg, hvilkas gång emellan ändstationerna icke i regeln upptager mer än 6 timmars tid, vare all sådan utskänkning förbjuden.»

Andra Kammarens andra tillfälliga utskott fann dock, att strängare inskränkningar med afseende på utskänkning af vin och maltdrycker ej kunna ifrågasättas än de, som af Riksdagen godkänts med afseende å utskänkning af brännvin. Utskottet hemställde därför om antagandet af den lydelse af 7 § 2 mom. i förordningen, som detsamma sedermera erhöll i kongl. kungörelsen den 2 juni 1893, och denna hemställan biträdades af Andra men afslogs af Första Kammaren.

1892 återkom herr *Waldenström* m. fl. (n:o 169) med förslaget, sådant det af Andra Kammaren året förut antagits. Nu blef det på tillstyrkan af vederbörande utskott antaget af begge kamrarne och var bland annat orsak till utfärdande af 1893 års kungörelse.

IX. Konfiskation af kärl m. m.

Angående stadgande af svårare påföljd af oloflig försäljning af vin och maltdrycker i vissa fall hafva några yrkanden inom Riksdagen framställts.

Herr *Ölander* motionerade (n:o 15) i Första Kammarén år 1892 — efter en redogörelse öfver missförhållanden, som föranleddes deraf, att de för förseelser mot 1885 års förordning stadgade straff ofta ej motsvarade sitt ändamål — derom, att Riksdagen skulle anhålla om införandet i sagda förordning af bestämmelser derom, att vid oloflig utskänkning af vin och maltdrycker eller oloflig försäljning å landet af vin för afhemtning till mindre myckenhet än 10 liter det i försäljningslokalen befintliga parti af den dryck, som utgjort föremål för försäljningen, tillika med kärl, som för dess afhemtning vore tjenliga, skulle vara underkastadt beslag och dömas förbrutet.

Första Kammaréns tillfälliga utskott hemställde om bifall till motionen. Kammarén afslog emellertid utskottets hemställan med 59 röster mot 32, som det vill synas, hufvudsakligast på det af herr *Annerstedt* anförda skälet, att det icke vore lämpligt att inom den ekonomiska lagstiftningen utsträcka användningen af en straffart, som man i den allmänna strafflagen sökte att inskränka.

År 1894 återkom frågan dels genom motion (n:o 11) i Första Kammarén af herr *Ölander* och dels genom motion i Andra Kammarén af herr *Thor* (n:o 60) m. fl. Motionerna voro lika lydande och upptogo förslaget från 1892.

Första Kammaréns tillfälliga utskott hemställde äfven nu om bifall till motionen, som emellertid utan votering afslogs af Första Kammarén.

Andra Kammaréns andra tillfälliga utskott fann konfiskationsstraff för oloflig försäljning af vin och maltdrycker vara olämpligt och hemställde om afslag å motionen, hvilket äfven blef Andra Kammaréns beslut.

X. Utskänkning å lägerplatser.

I fråga om den i 9 § af 1885 års förordning medgifna försäljning och utskänkning af vin och maltdrycker yrkade herrar *Joh. Sjöberg*, *W. Bengtsson*, *J. O. Zakrisson* och *Carl Johansson* uti en i Andra Kammarén vid 1897 års riksdag väckt motion (n:o 78) ett tillägg till paragrafen af följande lydelse: Dock vare vid läger eller annat vapenöfningsmöte all utskänkning af vin eller maltdrycker under sön- och helgdag förbjuden.

Motionärerna anförde bland annat, att man med bekymmer funne, att orternas befolkning under sön- och helgdagar samlades vid lägerplatserna för att under öldrickande hängifva sig åt allehanda ofog, som störde ordningen och understundom slutade med slagsmål och brott. Andra Kammaréns andra tillfälliga utskott, som behandlat motionen, erhöi på be-

gåran från cheferna för de icke garnisonerade regementena och corpserna redogörelse för:

1:o sättet, hvarpå utskänkningsen af vin och maltdrycker var ordnad på de respektive lägerplatserna;

2:o) de åtgärder, som vidtagits för att förekomma fylleri vid större folksamlingar derstädes; och

3:o) anledningen till de fall af fylleri, som der kunde förekomma.

Dessa redogörelser bifogade utskottet sitt betänkande och anförde dessutom bland annat, att bland den civila befolkningen, som särskildt sön- och helgdagar besökte mötesplatserna, somliga der berusade sig så, att de, när de på hemvägen hunno utanför den strängare bevakningen, mångstädes gjorde sig skyldige till ordning och sedlighet störande uppträden. Utskottet hemställde därför, att Andra Kammarerna skulle besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, att Kongl. Maj:t ville genom vederbörande myndigheter låta inom de kommuner, som närmast omgifva de respektive mötesplatserna, utröna, i hvad mån utskänkningsen å sön- och helgdagar af vin och öl på dessa platser kunde anses inverka ofördelaktigt på ordning och nykterhet bland den civila befolkningen samt, i fall här ofvan berörda missförhållanden skulle finnas vara mera allmänna, vidtaga de åtgärder, som pröfvades vara af behovet påkallade.

Sedan Andra Kammarerna utan diskussion eller votering bifallit utskottets hemställan, yttrade Första Kammarerna första tillfälliga utskott, bland annat, att regementscheferna allvarligt bemödade sig att tillse, att öl- och vinutskänkningsen på lägerplatserna ej gifve anledning till oordning och att, om oordning af der berusade personer skedde på afstånd derifrån, sådant blefve, efter anmälan derom, af vederbörande myndigheter rättadt. Utskottet hemställde fördenskull, att Första Kammarerna ej måtte biträda Andra Kammarerna beslut. Denna hemställan bifölls utan diskussion eller votering.

Efter denna redogörelse öfvergår utskottet till att yttra sig om de nu föreliggande motionerna.

Hvad då först angår motionerna nis 54 och 224, 66 samt 166, så är utskottet ense med motionärerna, att nu gällande bestämmelser om straff för olaga försäljning, vare sig för gästgifvare eller för andra, äro alltför lindriga för att kunna verka hvad de åsyfta, hvilket erfarenheten också ådagalagt. Då emellertid utskottet ämnar med anledning af motionerna nis 138 och 204 tillstyrka en allmän revision af förordningen, så anser

utskottet icke lämpligt att afgifva något särskildt yttrande öfver de nya straffbestämmelser, som motionärerna föreslå. Vid en eventuel revision kunna ju andra bötesbestämmelser eller jemte höjda böter äfven andra åtgärder till öfverträdelsers förebyggande finnas ändamålsenliga, och revisionen bör då icke vara bunden af något uttalande från Riksdagens sida om bestämda bötesbelopp.

Likaså delar utskottet herr Carlssons (motion n:o 97) åsigt, att vin och maldrycker icke böra få från tillverkningsställe säljas i mindre parti än 10 liter under tider å sön- och helgdagar, då sådan försäljning ej får ega rum å andra försäljningsställen. Men då vid en eventuel revision äfven denna fråga måste komma under ompröfning, så anser utskottet icke lämpligt, att Riksdagen gör något särskildt uttalande derom.

Herr Styrländer har (motionen n:o 138) vid sitt yrkande på en allmän revision af nu gällande förordning föreslagit vissa positiva bestämmelser, som borde komma in i den nya förordningen. Enligt den nu gällande förordningen måste hvar och en, som *på landet* vill sälja vin eller maldrycker till afhemtning *i mindre quantitet än tio liter*, begära särskildt tillstånd dertill, derest försäljningen icke sker från tillverkningsstället. Motionären yrkar, att *ingen*, alltså *hvarken i stad eller på landsbygd*, skall ega rätt att utan särskildt tillstånd af högsta polismyndigheten i länet sälja vin och maldrycker till afhemtning *i någon om än så stor quantitet*, derest det icke sker från tillverkningsställe. Enligt nu gällande förordning eger Konungens befallningshafvande att i vissa fall *för kortare tid än år meddela rättighet* att utskänka vin och maldrycker. Motionären yrkar, att *hvarje* tillstånd till försäljning af vin och maldrycker skall göras beroende af kommunens medgifvande. Hvad kringföringen angår, får *ingen utan särskildt tillstånd genom kringföring försälja vin och maldrycker i mindre quantitet än tio liter*, derest försäljningen icke sker inom hus till derstädes boende eller å fartyg. Motionären yrkar dels *förbud för hvar och en, som icke är tillverkare*, att genom kringföring sälja nämnda drycker, dels den inskränkning för tillverkare, som sjelf eller genom sitt folk kringför dem, att han endast får göra det *direkt från tillverkningsstället* — alltså icke från s. k. öltapperier eller filialer — samt till försäljning endast inom hus till der boende eller å fartyg och i quantiteter *ej understigande tio liter*. Medan nu gällande förordning medgifver kronobetjent på landet och polismyndighet i stad rättighet att i händelse af oordningar å utskänknings- eller försäljningsställe på landet eller i stad utom stadens planlagda område, då större folksamling eger rum, förbjuda och förhindra försäljningens fortsättande vid tillfället, så yrkar herr Styrländer *rent »förbud* för försäljningsstälernas öppenhållande å landsbygden

vid förrättningar, som föranleda till större folksamlingar, samt under sönd- och helgdagar utom vid måltider åt spisande gäster».

Såsom af denna jemförelse synes, gå de inskränkningar, som motionären påyrkar, vida utöfver de nu gällande. Dessutom har han upptagit det sedan 1885 flere gånger upprepade yrkandet, att vin- och maltdrycks-handeln måtte skiljas från all annan handel. För öfverträdelse af förordningen påyrkar han strängare straff och för kommunalmyndigheterna »högsta möjliga rätt att fort och verksamt ingripa, när rättigheter missbrukas».

Utskottet har vid åtskilliga föregående riksdagar haft tillfälle att uttala sig angående öl- och vinhandelns skiljande från annan handel, och det vidhåller den mening, som finnes framställd senast i dess betänkande år 1897.

Hvad beträffar skärpta straffbestämmelser för öfverträdelser, har utskottet här ofvan sagt sin tanke. Hvad herr Styrländer säger om tillstånd och kommunens medgifvande, kan naturligtvis icke blifva lag i den utsträckning, som han föreslår, utan afseende på den kvantitet, hvori försäljningen sker. Om än den nuvarande kvantitetsgränsen, tio liter, skulle befinnas för låg, så måste dock alltid en kvantitetsgräns bestämmas, ofvanom hvilken handeln blir fri. Äfven för handeln med bränvin är en sådan gräns lagstadgad.

Utskottet kan icke heller i allo dela motionärens mening angående kringföringen. Skall sådan öfver hufvud vara tillåten, så lär det vara af mindre vikt, om kringföraren är tillverkaren sjelf eller hans folk eller annan person, eller om kringföringens utgångspunkt är tillverkningsstället eller någon annan plats. För vinnande af det mål, motionären afser, skulle i stället förbud för tillverkare stadgas att hafva upplag af sina varor på annan plats än den, dertill verkningen sker. Motionären anser, att en sådan åtgärd, som han föreslår, »skulle vara i tillverkarnes intresse, enär hvarje bryggeri då blefve hänvisadt till sitt naturliga verksamhetsområde och sluppe en konkurrens, som redan nu urartat till osundhet jemväl i affärshänseende.» Huruvida emellertid tillskapandet af ett sådant monopol för bryggerierna, hvart och ett inom sitt »naturliga verksamhetsområde», skulle lända till något gagn, kan väl på goda grunder anses tvifvelaktigt. Att kringföraren icke skulle ega rätt att inomhus till derstädes boende eller på fartyg försälja mindre än tio liter torde också vid närmare eftersinnande knappast kunna finnas vara af praktisk betydelse.

Den viktigaste anmärkningen mot hans förslag är emellertid den, att han icke skiljer mellan starkare och svagare maltdrycker. Han anser, att om en tillförlitlig gräns kan uppdragas mellan öl och svagdricka, så bör

svagdrickat undantagas från den af honom önskade förordningen och likställas med de öfriga i § 8 af nu gällande förordning omförmälda dryckerna: kaffe, té, chokolad o. d. Men i annat fall tvekar han icke att utan afseende på dess alkoholhalt ställa det under samma stränga bestämmelser, som han påyrkar för handeln med vin och de starkare malt-dryckerna. Utskottet kan icke dela hans tankar i detta afseende. Ej heller tror utskottet, att svenska folket skulle finna sig i att en så allmänt be-gagnad och i nykterhethänseende oskyldig samt af det stora flertalet såsom nyttig ansedd dryck skulle i lagstiftningen behandlas såsom rusdryck.

I motionen n:o 204 hafva därför herr Waldenström och hans med-motionärer vid sitt yrkande på en revision af maltdrycksförordningen ut-gått från den förutsättningen, att en gräns uppdrages mellan starkare och svagare maltdrycker. Detta är också utskottets åsigt, och det hänvisar be-träffande denna sak till sitt betänkande vid 1897 års riksdag.

Att den nu gällande förordningen icke är tillfredsställande, det anser utskottet tillräckligt ådagalagdt genom de från nästan alla delar af landet utgående klagomålen — klagomål som höjas icke blott af nykter-hetssällskapen, utan äfven af de myndigheter, som hafva sig ålagdt att närmast vaka öfver ordningen. Derom bära äfven de af herr Styrländer i hans motion omnämnda och till utskottet aflemnade samt här ofvan refere-rade handlingar ett ojäfaktigt vittnesbörd. Utskottet har också senast vid förlidet års riksdag tillstyrkt förändringar, som synts utskottet ändamålsenliga. Då det emellertid visat sig, att önsknigar, som Andra Kammaren fram-ställt, icke kunnat vinna bifall af Första Kammaren, så hafva motionärerna nu föreslagit att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte »taga frågan i hela dess vidd i öfvervägande» samt derefter låta omarbete för-ordningen af den 24 oktober 1885, så att den bättre än nu må kunna motverka missbruket af vin och maltdrycker samt deraf följande oordningar.

Utskottet vill understödja detta förslag. De hufvudprinciper, som enligt motionärernas mening borde vid en sådan omarbetning göras gäl-lande, synas också utskottet rigtiga. Utskottet anser dock icke lämpligt, att Riksdagen genom något uttalande om detaljbestämmelser binder hän-derna på en blifvande revision. Äro grundprinciperna erkända, så be-höfves intet annat, än att de konsekvent genomföras. Har man medgifvit, att förordningen om försäljning af vin och de starkare maltdryckerna bör bringas närmare förordningen om försäljning af bränvin, så säger det sig sjelft, att revisionen måste baseras på en genomgående jemförelse mellan de begge förordningarna.

Hvad angår den nödvändiga förutsättningen, att en gräns bestämmes mellan svagdricka och starkare maltdrycker, hvilken allt hittills synes hafva

varit den stötesten, som framför andra lagt sig hindrande i vägen för en tillfredsställande lösning, vill utskottet här återgifva, hvad det yttrade i sitt betänkande förlidet år:

»Att en skilnad mellan svagdricka och öl kan fixeras, torde få anses oomtvistligt, då det är af sakkunniga auktoriteter, deribland kontrollbyrån, erkänt. Utskottet vidhåller ock, att gränsen både kan och lämpligast bör bestämmas efter alkoholhalten. Detta är den enda gräns, som intresserar den stora allmänheten, emedan den ensam är af betydelse för nykterhetsarbetet. Vet derjemte tillverkaren, att en viss extrakthalt i vörten icke kan vid utjäsning utveckla öfver en viss alkoholhalt i drycken, så bör det icke möta någon svårighet för honom att vid svagdricksbrygd reglera vörtens extrakthalt så, att den utjästa drycken aldrig kan öfverstiga högsta i lag för sådan dryck tillåten alkoholhalt. Hvarken i kontrollbyråns underdåniga utlåtande af den 8 oktober 1892 eller i Första Kammarens utskottsbetänkande år 1896 förekommer något, som vederlägger denna slutsats.»

I herr professor Klasons utlåtande, som bifogades samma betänkande, framhölls visserligen, att alkoholhalten i en maldryck var »en från dag till dag vexlande storhet». »Men deraf följer alls icke, anmärkte utskottet, att alkoholhalten kan *växa huru långt som helst*. När den nått ett visst maximum, går den tillbaka. Men att dess maximum alltid beror på stamvörtens styrka, framgår äfven af professor Klasons utlåtande i öfrigt. Och så finnes då icke heller i detta något, som visar, att alkoholhalten icke kan hos oss lika väl som i Danmark i lagen läggas till grund för åtskillnaden mellan svagdricka och starkare maldrycker. Utskottet förmenar äfven, att det är genom en reglering af vörtens extrakthalt som de egentliga svagdricksbryggerierna åstadkomma ett svagdricka, som aldrig når någon sådan alkoholhalt, att man från nykterhetsvänligt håll haft anledning till klagomål. Men hvad som är *möjligt* för dem, det bör vara *lätt* för de stora ölbryggerierna, som förfoga öfver vida större tekniska resurser.»

Utskottet tror ännu, att detta uttalande icke kan jäfvas. Beträffande möjligheten att verkställa den nödvändiga kontrollen i de fall, der grundad anledning kan förekomma att misstänka för stor alkoholhalt i dryck, som säljes såsom svagdricka, har utskottet på begäran dels från ingenjören i kontrollbyrån d:r A. G. Ekstrand, dels från Stockholms helsovårdsnämnds kemist herr ingenjör K. Sondén mottagit redogörelser för de olika metoder, som för närvarande användas för utrönande af alkoholhalt i maldrycker. Nämda redogörelser, som finnas såsom bilagor fogade till detta betänkande, synas utskottet visa, att en undersökning med så pass stor noggrannhet, som här vore erforderlig, icke kan möta synnerligen stora svårigheter, derest

alkoholgränsen icke sättes för låg. För öfrigt torde det i de flesta fall vara lätt att få profven utförda å kemisk station eller apotek, der man är van vid kemiska undersökningar.

Efter hvad utskottet här ofvan anført, hemställer utskottet med anledning af motionerna n:is 138 och 204,

1:o) att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta omarbete nådiga förordningen den 24 oktober 1885 i den rigtning,

a) att ur densamma aflägsnas alla stadganden såväl angående handel med de verkligen icke spirituösa dryckerna, kokadt kaffe, té, choklad och dylikt, som ock med svagdricka, som, ehuru spirituöst, likväl har så ringa alkoholhalt, att det icke kan hänföras till rusgifvande drycker,

b) att förordningen, i hvad den afser vin och de starkare maltdryckerna, i tillämpliga delar bringas närmare förordningen om försäljning af bränvin;

2:o) att härmed äfven motionerna n:is 54 och 224, 66, 97 samt 166 må anses besvarade.

Stockholm den 31 mars 1898.

Å utskottets vägnar:

P. WALDENSTRÖM.

Reservation

af herrar *Hans Holmlin* och *Elof Nilson*.

Då vi icke anse, att maltdrycker äro af den beskaffenhet, att de böra likställas med bränvin, och att ingen utredning föreligger, som berättigar till att hos Kongl. Maj:t anhålla om upphäfvande af den princip, som hittills varit karakteristisk för vår nykterhetslagstiftning, nemligen att de alkoholhaltiga dryckerna indelats i två hufvudgrupper: *brända* och *destillerade* drycker och *jästa* drycker;

då dertill kommer, att vi anse, att en eventuel omarbetning af förordningen om de jästa icke bör ske utan i sammanhang med omarbetning af förordningen om de brända,

så hafva vi icke kunnat biträda utskottets beslut.

Herr *A. G. Olsson* i Frösvi har begärt få antecknadt att han icke deltagit i detta ärendes slutliga behandling inom utskottet.

Bil. Lit. A.**Utlåtande af ingenjören i kontrollbyrån herr doktor Ekstrand.**

För bestämning af alkoholhalten i maldrycker användas numera i allmänhet följande metoder:

1:o. Den *spektrometiska*, utarbetad af norrmannen H. Tornøe, beror derpå, att ljusbrytningen är en annan i öl än i vatten, och apparaten består af ett differentialprisma med graderad cirkel och tub (spektrometern), vidare en Bunsens lampa med platinanät för frambringande af homogent natriumljus, slutligen en vanlig samlingslins på fot. Prismat utgöres af en upptill öppen, kubisk, af planparallela glas hopsatt låda, hvilken genom en vertikal mellanväg, parallel med två af sidorna, är delad i två rum, det ena för vatten, det andra för ölet, som skall undersökas. Till apparaten höra en eller två väl justerade areometrar.

Sedan ölet genom omskakning befriats från större delen af kolsyran och dess egentliga vikt blifvit bestämd med areometer, nedhålls det i differentialprismats ena kammare, och, om, sedan apparaten blifvit rätt instäld, prismat vrides, under det man ser genom tuben, till dess att den lodräta rätliniga gränsen för det brutna ljuset går midt igenom tubens trådkors, så får man ljusets afböjningsvinkel vid dess gång genom ölet, hvilken vinkel kan afläsas på cirkeldelningen med tillhjälp af en nonie. Till metoden hör, att prismat efter första afläsningen vrides 180° och afböjningsvinkeln afläses ånyo.

Med tillhjälp af särskilda tabeller kan man ur de funna värdena på egentliga vigten och afböjningsvinkeln beräkna ölets alkoholhalt, uttryckt i viktprocent samt dess extrakthalt. Metoden lemnar vid noggrant arbete mycket goda resultat. En särskild fördel vid denna metod är, att den i en analys ger både alkohol och extrakthalt.

2:o. *Ebullioskopet* grundar sig derpå, att en alkoholhaltig vätska

har lägre kokpunkt än vatten. Som vattnets kokpunkt emellertid växlar något med barometertrycket, måste densamma, innan instrumentet användes, noga bestämmas, och denna vattnets kokpunkt blir sedan utgångspunkten för bestämning af alkoholprocenten. Under vanliga tryckförhållanden kokar rent vatten vid 100° C. och absolut alkohol vid $78,4^{\circ}$; mellan dessa två tal ligger kokpunkten för en blandning hvilken som helst af alkohol och vatten, men emedan alkoholdifferenserna ej förhålla sig direkt som kokpunktsdifferenserna, är instrumentet försedt med en genom försök fastställd skala, och erfarenheten lär, att vid mycket svaga sprithaltiga vätskor en ringa tillväxt i styrkan vållar en jmförelsevis stor förändring i kokpunkten, hvaraf synes, att instrumentet företrädesvis lämpar sig för spritsvaga vätskor såsom öl och dricka. Vid undersökning af extrakthaltiga lösningar måste en korrektion göras för extrakthalten. Ett för noggranna undersökningar särskildt afsedt s. k. precisions-ebullioskop har för ett tiotal år sedan blifvit konstrueradt af professor P. Waage i Kristiania. Instrumentet är ganska lättskött och ger vid noggrant arbete goda resultat. Endast alkoholhalten kan bestämmas dermed, och denna fås uttryckt i viktprocent.

3:o. *Destillationsmetoden* beror derpå, att, om man ur en volym öl, t. ex. 100 kubikcentimeter, afdestillerar och uppsamlar all alkohol och sedan genom tillsats af rent vatten ökar destillatets volym till precis 100 kubikcentimeter, så kommer detta destillat att innehålla alldeles samma volymprocent alkohol som ölet. Destillatets alkoholhalt bestämmas genom bränvinsprofvare eller pyknometer, hvarom mera nedan.

Den apparat, som vanligen användes för metodens tillämpning i praktiken, kallas Sallerons destillator och består af ett litet kokkärl, vanligen af messingsbleck, med ställning, en spritlampa, ett kylfat för spritångornas kondensering, ett mätkärl af glas, en profcylinder och en mycket liten bränvinsprofvare. Mätkärlat fylles till märket med det genom omskakning från kolsyra befriade ölet samt tömmes i kokkärlat, som förmedelst en genom kylfatet passerande rörledning sättes i förbindelse med det nyss tömda och renspolade mätkärlat. Spritlampan antändes nu under kokkärlat, och destillatet uppsamlas i mätkärlat, tills detta till hälften eller tre fjerdedelar är fylldt, hvarefter destillationen afbrytes och mätkärlat fylles med destilleradt vatten till märket, omskakas och tömmes i profcylindern, der alkoholhalten bestämmas med bränvinsprofvaren. Metoden är rätt enkel i utförandet, men en noggrann alkoholbestämning med en alltför liten bränvinsprofvare, helst vid mycket låg alkoholhalt, är en ganska vansklilig sak. Utföres destillationsmetoden åter på det sättet, att man använder ett större mätkärl t. ex. på 100 kubikcentimeter och

genom vägning bestämmer destillatets egentliga vikt, hvarur alkoholhalten sedan kan beräknas, så anses metoden vara den tillförlitligaste af alla, men den fordrar då en noggrann vägning. I sådant fall kan man också använda samma prof, som tjenat till alkoholbestämning, till bestämning af extrakthalten, i det att återstoden i kokkärlet uppsamlas i mätkärlet, som utfylles med vatten till märket och väges; ur dess egentliga vikt kan man medelst tabeller bestämma ölets extrakthalt, uttryckt i gram per 100 kubikcentimeter öl. Genom att från början väga i stället för mäta ölprovet kan man medelst den utförligare destillationsmetoden bestämma både alkohol- och extrakthalt i viktprocent.

4:o. *Attenuationsmetoden* beror på förhållandet mellan alkoholhalten hos ölet å ena sidan samt egentliga viktorna hos det ursprungliga ölet och hos det från alkohol befriade och till sin ursprungliga volym åter utspädda ölet å andra sidan. De redskap, som denna metod kräver, äro blott ett mätglas och en mycket känslig areometer. Dock bör mätglaset eller mätcylindern vara så stor, att den rymmer 300 å 500 kubikcentimeter för att kunna gifva rum för en ordentlig areometer. Man afmäter t. ex. 300 kubikcentimeter öl, hvars egentliga vikt på areometern är S_m , sedan afdunstas ölet i en skål af porslin, platina eller nickel på vattenbad, tills endast hälften eller en tredjedel af volymen återstår, hvarefter återstoden bringas i mätglaset och rent vatten påfyller till 300 kubikcentimeter. Låt vara, att areometern nu visar egentliga vikten S_e , så kan man ur talet $1 + S_m - S_e$ lätt beräkna ölets alkoholhalt i volymprocent. Metoden är, som man finner, en indirekt metod och såsom sådan behäftad med flera felkällor än en direkt. Metoden fordrar en mycket noggrann bestämning af egentliga vikten och blir mindre säker vid mycket alkoholsvaga ölsorter, der differensen $S_e - S_m$ är mycket ringa och äfven det minsta fel i bestämningen märkbart återverkar på resultatet.

5:o. *Komparatorn*, konstruerad af professor S. O. Pettersson och ingenjör R. Ekman, har blott till ändamål att bestämma, huruvida ett öl är alkoholstarkare eller alkoholsvagare än ett annat, hvarmed det skall jämföras. Komparatorn består till sin princip af ett U-böjdt rör, i hvars ena gren inhållas några kubikcentimeter af normalprovet, och i hvars andra gren inhålles alldeles samma quantitet af det öl, som skall undersökas. I rörets nedre horisontala del finnes en rörlig index i form af en oljedroppe. Sedan öfre ändarne af röret blifvit hermetiskt tillslutna, nedsänkes hela röret i en glasbägare med varmt vatten. Om ölet i båda rören är lika alkoholstarkt, blir indexen stillastående; äro de olika starka, rör sig indexen *ifrån* den grenen, der det starkare ölet befinner sig; detta har nemligen i följd af sin större alkoholhalt en större

ångtension, som drifver indexen framåt. Med ett godt instrument af detta slag kan man erhålla mycket noggranna resultat.

Då af förestående redogörelse framgår, att bestämning af egentliga vigten ingår som ett moment i de flesta af här omnämnda metoder, torde en kort redogörelse för de vanligare dertill använda instrumenten vara på sin plats.

1:o. *Areometern* är i sin enklaste form ett i båda ändarne tillsmält glaströr, nedtill försedt med ett sänke och upptill med en skala. Vid nedsänkning i en vätska sjunker den djupare, ju mindre vätskans egentliga vikt är, och denna afläses på skalan. För olika ändamål användas areometrar med olika namn och indelningsgrund. Så har man för bränvin *alkoholometrar*, på hvilka skalan anger volym- eller viktprocent alkohol (i Sverige alltid volymprocent), för ölvört och öl *saccharometrar*, på hvilka skalan anger viktprocent extrakt (namnet beror derpå, att skalan bestämes i förhållande till sockerlösningar af olika styrka), samt *hally-* eller rättare *halometrar* med samma användning som saccharometrar (namnet på dessa numera sällan förekommande instrument beror derpå, att skalan bestämdes i förhållande till koksaltlösningar af olika styrka), samt *areometrar i mera inskränkt bemärkelse*, på hvilka skalan direkt anger egentliga vigten. Äfven bör påpekas, att af saccharometrar finnas flera slag, uppkallade efter konstruktören, t. ex. *Balling's, Brix'*, samt skiljande sig genom skalans indelning och den temperatur, som betraktas såsom normaltemperatur.

Skalorna för de olika slagen af areometrar kunna genom reduktions-tabeller öfverföras till hvarandra.

2:o. *Westphals våg* består af ett stativ, som uppbär en olikarmad vågbalans; i ena änden bär denna balans en på en fin platinatråd hängande glaskropp, i den andra en tyngd, som i luften precis uppväger glaskroppen. Nedsänkes denna i en vätska, måste man för att återställa jemvigten hänga vichter på samma vågarm, och häraf låter sig då vätskans egentliga vikt med rätt stor noggrannhet beräkna. För egentliga viktbestämningar är detta instrument det enklaste och mest lättskötta.

3:o. *Pyknometern* består af en mindre glasflaska med inslipad propp och ofta äfven en termometer. Man väger pyknometern först tom, sedan fylld med luftfritt, destilleradt vatten och slutligen fylld med den vätska, hvars egentliga vikt skall bestämmas, och får på detta sätt vigten af lika volymer vatten och försöksvätska, hvarur den senares egentliga vikt beräknas.

En till sin form ganska afvikande pyknometer, efter konstruktören kallad Sprengel's pyknometer, består af ett U-böjdt rör, hvars öfre ändar äro utdragna till fina spetsar och horisontalt omböjda. Med pyknometern,

särskildt med Sprengel's pyknometer, erhåller man egentliga vigten med den största noggrannhet, som hittills kunnat uppnås.

Slutligen bör tilläggas, att temperaturen spelar en ganska märkbar roll vid många af här omnämnda bestämningar, hvadan densamma alltid bör noga antecknas och helst hållas vid ett för hvarje instrument vanligen angifvet gradantal.

Bil. Lit. B.

Utlåtande af herr ingenjör K. Sondén.

Några allmännare kända metoder för

Metod	Princip
I) Destillation och bestämning af destillatets specifika vigt.	Vid destillation bortgår, jemte vatten, all uti maltdrycken befintlig alkohol. Ett prof uppmätes eller uppväges noggrant och underkastas destillation. Destillatet uppsamlas och väges eller mätes, hvarefter dess specifika vigt bestämmes. Den mot denna specifika vigt svarande alkoholhalten återfinnes i tabeller. Ur destillatets alkoholhalt beräknas slutligen maltdryckens.
a) med pyknometer (och kemisk väg).	Specifika vigten bestämmes genom att jämföra vigten af en vid viss temperatur noggrant uppmätt volym destillat med vigten af en lika stor volym vatten.
b) med areometer.	Specifika vigten bestämmes genom att vid viss temperatur afläsa en i vätskan nedsänkt, noggrant justerad, känslig areometer. Areometerens känslighet (noggrannhet) växer i den mån instrumentet göres stort och dess s. k. spindel smal. Stor volym hos destillatet (provet) är därför önskvärd.
c) med Westphals väg.	Genom användning af s. k. fraktionering kan destillatet erhållas spritstarkare och dermed areometerens utslag blifva större och tydligare.
II) Afdunsningsmetoden (Attenuationsmetoden)	Specifika vigten bestämmes genom bestämning af den viktöminskning, som en i destillatet nedhängd kropp lider. Instrumentet är empiriskt graderadt och ger direkt specifika vigten. Af destillatet kräfvades blott en liten volym.
	Specifika vigten hos maltdrycken vid viss temperatur (normaltemperatur) bestämmes noggrant enligt någon af ofvan angifna metoder. Härefter uppmätes noggrant en viss volym af maltdrycken, hvilken afdunstas på vattenbad, tills cirka $\frac{1}{3}$ af volymen återstår. Alkoholen är nu förjagad. Vätskan spädes nu till precis samma volym, som den förut intogs, hvarefter man ånyo bestämmer specifika vigten (vid normaltemperatur). Man finner härvid en olikhet i specifika vigten hos vätskan före och efter alkoholens aflägsnande, hvilken differens är ett mått på alkoholhalten. Ur den sista af de båda specifika vigtsbestämningarna kan ock <i>extrakthalten</i> beräknas (enligt tabeller).
a) med pyknometer (och kemisk väg).	Se ofvan under I).
b) med areometer.	» » »
c) med Westphals väg.	» » »
III) Ebulioskopet	Grundar sig på nedsättningen i alkoholhaltiga vätskors kokpunkt. — Finnes i flere konstruktioner.
IV) Tornöes areometrisk-spektrometriska metod.	Grundar sig på bestämning af tvenne af hvarandra oberoende, fysikaliska konstanter: specifika vigten vid normaltemperatur samt ljusbrytningen. Metoden ger samtidigt maltdryckens extrakthalt.
V) Vaporimetern.	Grundar sig på alkoholångas högre spänning vid vattnets koktemperatur.
VI) O. Petterssons komparator.	Grundar sig på differensen mellan en alkoholhaltigare och en alkoholfattigare vätskas ångspänning vid uppvärmning eller afkylning.

Samtliga metoder gifva endast då noggranna resultat,

bestämning af alkohol i maltdrycker.

Behöfliga utensilier etc.	Tid för analysen	Anmärkningar.
¹⁾ Destillationsapparat med tillbehör (kolf, kylare, förlag, lampa). ²⁾ Diverse mätkärl. ³⁾ Termometer. ⁴⁾ Alkoholtabeller. ⁵⁾ Pyknometrär. ⁶⁾ Kemisk våg & vichter. ⁶⁾ Areometer med cylinder.	<p><i>En</i> bestämning tager en eller annan timme, men en person kan samtidigt öfvervaka flere destillationer.</p> <p>Bestämningen af spec. vigten med pyknometer torde kunna beräknas till c:a $\frac{1}{4}$ timme, med areometer (om temperaturen är den rätta) till några minuter, och med Westphals våg äfvenledes till några minuter.</p> <p>Injustering af temperaturen kräver dock vid användning af areometern vanligen lika lång tid som vid pyknometerbestämningen — om nemligen stor noggrannhet skall uppnås.</p>	<p>I) a) är att anse såsom vetenskapligt exakt. Felen mindre än 0,1 %.</p> <p>I) b) är något mindre exakt än föregående. Felen torde uppgå till c:a $\frac{1}{4}$ %.</p> <p>I) c) torde vara jemngod med näst föregående.</p>
⁶⁾ Westphals våg med tillbehör.	<p>Afdunstningen kräver relativt lång tid, men en person kan öfvervaka flere afdunstningsskålar.</p> <p>Rörande spec. vigtsbestämningarna se ofvan.</p>	<p>Felen uppgå till c:a $\frac{1}{4}$ %.</p>
¹⁾ Mätkärl. ²⁾ Porslins-skålar. ³⁾ Vattenbad med lampa. ⁴⁾ Termometer. ⁵⁾ Alkoholtabeller.	<p>Afdunstningen kräver relativt lång tid, men en person kan öfvervaka flere afdunstningsskålar.</p> <p>Rörande spec. vigtsbestämningarna se ofvan.</p>	<p>Då man utför en slags differensafäsning å areometern, medför användningen af sådant instrument knappast någon minskad noggrannhet jemförd med pyknometerbestämning.</p> <p>Felen öfverstiga i regeln ej c:a $\frac{1}{4}$ % — om instrumentet är korrekt.</p> <p>Felen öfverstiga i regeln ej 0,1 % — om instrumentet är korrekt.</p>
⁶⁾ Rörande apparater för spec. vigtsbestämning se I a, I b och I c.	<p>Rörande spec. vigtsbestämningarna se ofvan.</p>	<p>Felkällor (beroende på maltdryckens kolsyrehalt, barometerståndet etc.) göra, att apparaten knappast användes vid analys af maltdrycker.</p> <p>Resultatet angifves ej i procent, utan medger endast en jemförelse, huruvida ett prof innehåller mer eller mindre alkohol än en viss normalvätska.</p> <p>Vid korrekt arbete är resultatet vetenskapligt exakt.</p>
¹⁾ Instrumentet. ²⁾ Tabeller.	<p>Analysen torde kräfva c:a $\frac{1}{4}$ timme.</p>	
¹⁾ Spektrometern med tillbehör. ²⁾ Areometer. ³⁾ Termometer. ⁴⁾ Tabeller.	<p>Analysen går snabbt.</p> <p>Om temperaturen ej behöfverjusteras kräfves c:a 10 minuter å $\frac{1}{4}$ timme.</p>	
¹⁾ Instrumentet. ²⁾ Korrektionstabeller.	<p>Analysen går snabbt.</p>	
¹⁾ Instrumentet. ²⁾ Mätkärl. ³⁾ Normalvätskor.	<p>Analysen går snabbt: på några minuter.</p>	

när precision vid arbetet iakttages.